

Сакрэт удалай экранізацыі стар. 4—5

Вырвацца з руціны быцця стар. 6

Хараства, якое не падмане стар. 12

Кіно аб'ядноўвае свет

Фота Кастуся Дробава.

Фрагмент экспазіцыі Музея гісторыі беларускага кіно.

Юбілейны год для беларускага кінематографа пачаўся з маштабнага фестывалю «Кінабек», у межах якога кожную сераду праходзяць паказы найлепшых айчынных фільмаў за 100-гадовую гісторыю. Пачынаючы з першай беларускай карціны «Лясная быль», паказ якой праходзіць упершыню за апошнія 20 гадоў, глядачы могуць прасачыць этапы развіцця кінематографа і паглядзець любімыя фільмы на вялікім экране. Перад кожным сеансам пра гісторыю стварэння кінастужкі раскажваюць кіназнаўцы, крытыкі, выкладчыкі навучальных устаноў у сферы культуры. Фестываль «Кінабек» прадоўжыцца да 11 снежня 2024 года. Для самых маленькіх глядачоў пасля летніх вакацый пройдуць паказы жамчужын дзіцячага кінематографа — «Прыгоды Буратіна» і «Пра Чырвоную Шапачку». У межах фестывалю можна бліжэй пазнаёміцца з творчасцю выдатных беларускіх кінарэжысёраў Ю. Тарыча, У. Корш-Сабліна, А. Зархі, Л. Голуба, У. Бычкова, Б. Сцяпанавы, Ю. Дубровіна, І. Дабралюбава, В. Рубінчыка, Л. Мартынюка, В. Турава, Л. Нячаева, У. Коласа, В. Нікіфаравы, Ю. Марухіна, В. Рыбарава, М. Пташукі і іншых. Карцінай, якая падведзе вынікі фестывалю, стане стужка рэжысёра Андрэя Хрулёва «На другім беразе», што пабачыла свет у 2023 годзе.

«Кінабек» дазваляе зноў паглядзець любімыя фільмы ва ўтульнай атмасферы кінатэатра. Дзякуючы разнастайнасці прапанаваных карцін кожны знойдзе для сябе штосьці цікавае. Фестываль аб'ядноўвае пакаленні і спрыяе перадачы багатай культурнай спадчыны Беларусі моладзі, якая створыць лепшы свет, таму што расла і выхоўвалася на добрых, глыбокіх і якасных беларускіх фільмах.

«ЛіМ»-акцэнт

Падзея. Палёт касманаўта Марыны Васілеўскай на МКС вывёў суверэнную Беларусь на новы ўзровень удзелу ў касмічных праграмах і саюзных адносін з Расіяй. Аб гэтым Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка заявіў на ўрачыстай цырымоніі ўшаноўвання беларускіх касманаўтаў. «Вядома, мы ганарымся нашымі землякамі — усімі, хто ў розныя гады прыносіў славу сваёй Радзіме, развіваючы касмічныя тэхналогіі і пакараючы космас», — падкрэсліў Кіраўнік дзяржавы. З асаблівай цеплынёй у Беларусі радуецца, садзейнічаючы, наколькі гэта магчыма, поспехам свайго суайчынніка Алега Навіцкага, які падставіў плячо і зрабіў усё, каб Марына Васілеўская змагла адаптавацца да складаных умоў і вырашэння нестандартных задач, адзначыў Прэзідэнт.

Віншаванне. Прэзідэнт Беларусі павіншаваў вернікаў мусульманскай канфесіі са святам Ураза-байрам. Гэтае свята з'яўляецца сімвалам непарыўнай сувязі пакаленняў, духоўнай чысціні і стварэння, міласэрнасці і любові да бліжняга, адзначыў Кіраўнік дзяржавы. «Радасная падзея аб'ядноўвае вернікаў, напаўняе сэрцы людзей дабрынёй і яркім святлом, чалавечнасцю і ўзаемаараўменнем, — гаворыцца ў віншаванні. — Нараўне з прадстаўнікамі іншых канфесій мусульмане Беларусі ўносяць свой уклад у захаванне традыцыйных каштоўнасцей, садзейнічаючы развіццю ўнікальнай культурнай спадчыны нашай краіны, падтрымліваючы атмасферу верацярпімасці і адкрытасці».

Вернісаж. Экспазіцыя «Васіль Шаранговіч (1939—2021). Асоба. Мастак. Настаўнік», прысвечаная 85-годдзю з дня нараджэння народнага мастака, адкрылася ў Нацыянальным мастацкім музеі. Так, змешчаны класічныя лінаграфіі, аўталітаграфіі, манатэпі і малюнкi 1970—1980-х гадоў, а таксама больш познія работы, у якіх абагульнены веды аўтара пра гісторыю і сучаснасць Беларусі, акварэльныя пейзажы, галоўным чынам мядзельскія, створаныя ў апошнія гады жыцця. На выстаўцы «Асоба. Мастак. Настаўнік» экспануюцца таксама творы выхаванцаў і вучняў Васіля Шаранговіча. Усе работы са збору Нацыянальнага мастацкага музея, Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, Беларускага саюза мастакоў, а таксама сям'і мастака. Пазнаёміцца з праектам можна да 19 мая.

Конкурс. Рэспубліканскі конкурс харэаграфічнага мастацтва «Дэнс кангрэс» завяршаецца сёння ў спартыўна-культурным цэнтры Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў. Ён праводзіцца ў дзвюх намінацыях: «Сучасны танец» (катэгорыя «Сола», «Дуэт») і «Калектыў») і «Беларускі танец: традыцыя і навацыя» (катэгорыя «Калектыў»). Падчас конкурсу таксама праходзілі майстар-класы «Тэхналогія стварэння антуражнай харэаграфіі для ТБ-праекта», «Работа з фальклорнай першакрыніцай па стварэнні сцэнічнай харэаграфічнай кампазіцыі», «Значэнне базавых камбінацый для павышэння тэхнічнага майстэрства ў класічным танцы», «Развіццё лексікі ў лацінаамерыканскай праграме», «Азбука танца» і майстар-клас рэжысёра, харэографа, заслужанага дзеяча мастацтваў Расійскай Федэрацыі Мікалая Андросава.

Традыцыя. Выстаўка дамацкіх поспілак і ручнікоў «І тчэ, забыўшыся, рука...» працуе ў філіяле «Фальварак Ракуцёўшчына» Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры. «У Маладзечанскім раёне да гэтага часу ёсць людзі, якія захоўваюць дамацкія рэчы. Так, жыхарка вёскі Мясата Марыя Дзмітрыеўна Сушко 1938 года нараджэння перадала для часовай экспазіцыі каштоўныя ўзоры поспілак-перабіранак, якія захаваліся ад яе маці. Гэта адзін з самых прыгожых відаў поспілак. Яны ўяўляюць сабой двухколерныя двухбаковыя вырабы, выкананыя ў пераборнай тэхніцы (з выкарыстаннем палкі-бранніцы, якой робіцца перабор асновы і каляровых нітак). Арнамент на такой поспілцы атрымліваецца аб'ёмным. Па мастацкай вартасці гэтыя ткацкія вырабы могуць канкураваць з сучаснымі дыванамі», — адзначаюць у музеі. Выстаўка будзе працаваць да 6 мая.

Юбілей. Кніжная выстаўка «Салдацкі лёс», прысвечаная 100-годдзю з дня нараджэння народнага пісьменніка Беларусі Васіля Быкава, адкрылася ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. У экспазіцыі адлюстраваны творчы шлях Васіля Быкава — ад ранніх сатырычных твораў да самых вядомых, адзначаных вышэйшымі савецкімі ўзнагародамі, аповесцей аб Вялікай Айчыннай вайне. Змешчаны і прыжыццёвыя выданні твораў, пераклады на іншыя мовы, першыя публікацыі ў перыядычным друку, кнігі ўспамінаў, інтэрв'ю і літаратуразнаўчыя даследаванні. Выстаўка «Салдацкі лёс» будзе працаваць да 8 верасня.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Пашырэнне кніжнай прасторы

Міжнародныя стасункі пісьменніцкай арганізацыі нашай краіны знаходзяцца на высокім узроўні. Найперш складваюцца добрыя адносіны з калегамі з Расійскай Федэрацыі, а таксама — з паэтамі, празаікамі, літаратуразнаўцамі постсавецкіх дзяржаў.

Днямі Саюз пісьменнікаў Беларусі наведаў старшыня Усеармянскага саюза пісьменнікаў, галоўны рэдактар часопіса «Новый век», дырэктар выдавецтва Усеармянскага саюза пісьменнікаў літаратуразнаўца Абгар Геворкавіч Апінян. На сустрэчы ў Доме літаратара ішла размова пра беларуска-армянскія літаратурныя сувязі, пра пашырэнне прасторы, якая б прэзентавала армянскую літаратуру ў Беларусі, пра ролю ў гэтай справе мастацкага перакладу. Старшыня СП Беларусі Алесь Карлюкевіч распавёў пра структуру беларускай пісьменніцкай арганізацыі, пра асноўныя прыярытэты ў дзейнасці творчага саюза. Звярнуў увагу на тое, што вялікая ўвага надаецца пытанням развіцця менавіта мастацкага перакладу.

Госць з Ерэвана расказаў пра тое, што Усеармянскі саюз пісьменнікаў аб'ядноўвае армянскіх літаратараў, якія жывуць і працуюць у розных краінах свету. Адзначыў, што іх звязваюць клопаты гуманістычнага развіцця свету, ролі ў гэтым мастацтва і мастацкай літаратуры «Важкую ролю ў міжнародных стасунках літаратараў, творчай інтэлігенцыі постсавецкай прасторы і ўвогуле Еўропы, свету адыгрывае руская мова, — заўважыў Абгар Апінян. — Яна дае нам магчымасць адчуваць блізкасць да рускай класікі».

Удзел у сустрэчы з армянскім госцем прынялі першы намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі празаік, публіцыст, дзіцячы пісьменнік Алена Стэльмах, старшыня Мінскага гарадскога аддзялення СПБ, старшыня таварыства дружбы «Беларусь — Расія» Міхась Пазнякоў, паэтэса, празаік, перакладчыца Валянціна Драбышэўская, лаўрэат Прэміі Саюзнай дзяржавы ў галіне літаратуры і мастацтва паэт, дзіцячы пісьменнік Іван Юркін.

Сяргей ШЫЧКО

З дабрынёй і шчырасцю

Мастацкія асаблівасці новых твораў, пошук цікавага актуальнага зместу, незацёртых формаў у сучаснай беларускай паэзіі былі ў цэнтры ўвагі семінара паэзіі і паэтычных перакладаў, арганізаванага Гомельскім абласным аддзяленнем Саюза пісьменнікаў Беларусі ў Гомельскай абласной універсальнай бібліятэцы імя У. І. Леніна.

Найперш удзельнікі семінара аддалі даніну павагі выдатнаму беларускаму паэту Міколу Мятліцкаму. Паведамленне-аналіз творчасці «Наш гонар і наша памяць» да 70-годдзя з дня нараджэння пісьменніка-земляка зрабіла яго аднакурсніца, паэтэса і перакладчыца Тамара Кручэнка.

«Сёння праводзіцца вялікая колькасць міжнародных, рэспубліканскіх

і абласных конкурсаў. І літаратура-прафесіяналам, і пачаткоўцам варта актыўна ўдзельнічаць у іх. Перамагаюць, зразумела, не ўсе. Але ў выпадку перамогі перад стваральнікамі высокамастацкіх твораў, упэўнены, адкрываюцца новыя магчымасці», — канстатаваў старшыня абласнога аддзялення СПБ Уладзімір Гаўрыловіч.

«Радкі, правераныя часам» — менавіта так ахарактарызавала зборнік Галіны Гузьянковай «З чыстай крыніцы» паэтэса, перакладчык і крытык Галіна Рагавая. Вершы і балады кранаюць мяккай лірычнасцю і набліжаны да народных паэтычных традыцый», — адзначыла рэцэнзент.

Між тым да друку рыхтуецца 24-ы нумар альманаха «Літаратурная Гомельшчына», у якім у асобным раздзеле прадстаўлены

паэтычныя спробы ўдзельнікаў літаб'яднання «Слова». Перад тым, як вынесці іх на чытацкі суд, вершы абмеркавалі на семінары. Грунтоўны аналіз падрыхтавала паэтэса Дар'я Дарошка. У цэнтры ўвагі крытыка і ўдзельнікаў семінара былі новыя вершы У. Чараухіна, А. Асёнчык, Н. Нікіцінай, В. Кузняцова, В. Шпакавай, І. Краўцова, А. Скачкова, А. Крупадзёравай, С. Старыкава, А. Кавалёва, М. Петрышэвілі, Г. Ласаевай, А. Капнінай і іншых.

Завяршыўся творчы семінар аналізам зборніка перакладаў паэтаў свету «Зямля — наш агульны дом», выдадзенага абласным аддзяленнем СПБ (падрыхтаваў Міхась Сліва), а таксама знаёмствам з маладымі аўтарамі, якія ўпершыню бралі ўдзел у мерапрыемстве.

Мікалай ІГНАТОВІЧ

імпрэзы

Дружба і любоў да Радзімы

Усталічнай сярэдняй школе № 226 прайшла чытацкая канферэнцыя «Я хачу расказаць вам пра кнігу», прысвечаная Дню яднання народаў Беларусі і Расіі. Мерапрыемства арганізавана кіраўніцтвам школьнай установы пры садзейнічання Мінскага гарадскога аддзялення СПБ. У рамках чытацкай канферэнцыі адбылася творчая сустрэча з журналістам і публіцыстам Ірынай Бурак. Асноўныя тэмы размовы са школьнікамі — дружба і любоў да Радзімы.

Больш за 30 вучняў школ Кастрычніцкага раёна сталі актыўнымі ўдзельнікамі віктарыны на тэму дружбы паміж народамі Беларусі і Расіі, арганізаванай Ірынай Бурак. Пераможцам былі ўручаны памяtnыя сувеніры. Творчая сустрэча працягнулася расповедам пра кнігі «Спяшайцеся рабціце дабро» і «Афіцэрская жанкі». Многія з герояў прайшлі суровымі дарогамі Вялікай Айчыннай вайны, многія з'яўляюцца сучаснікамі і ствараюць сённяшняю мірную гісторыю роднай Беларусі. Свае кнігі гося перадала ў фонд школьнай бібліятэкі разам з паэтычным зборнікам «Пачуй мой голас» ваеннага журналіста, воіна-

інтэрнацыяналіста, паэта Рыгора Сакалоўскага.

На канферэнцыі «Я хачу расказаць вам пра кнігу» хлопцы і дзяўчаты дзяліліся ўражаннямі аб прачытаных мастацкіх творах. Шасцікласніца Вераніка Жук прадставіла кнігу Анатоля Міцьева «Ліст з фронту. Аповеды пра Вялікую Айчынную вайну», сямікласнік Цімафей Бубен распавёў пра зборнік апавяданняў, аповесцей і нарысаў Сяргея Трахімёнка «Рэха забытай вайны». Запомніліся яркія выступленні Алесі Велясюк і Данііла Кандратовіча. У чытацкай канферэнцыі прынялі ўдзел таксама бібліятэкары і настаўнікі.

Ірына ЛАСКА

анонсы

Вершы пішуць і палітыкі

Палітолага, аналітыка, грамадскага і палітычнага дзеяча Вадзіма Баравіка добра ведаюць у Беларусі і за яе межамі. Днямі у Выдавецкім доме «Звязда» выйшаў яго паэтычны зборнік «Іду па Мінску». Пад адной вокладкай сабраны творы на рускай і беларускай мовах. Тыраж кнігі — 500 экзэмпляраў.

Вадзім Баравік уключыў у сваю першую паэтычную кнігу вершы пра каханне, творы філасофскай, грамадзянскай і пейзажнай лірыкі. Многія з іх прысвечаны гораду Мінску, дзе і нарадзіўся палітолаг. Аўтар закончыў Беларускае дзяржаўнае ўніверсітэт па спецыяльнасці юрыст-міжнароднік, а таксама аспірантуру БДУ па паліталогіі. З'яўляецца старшынёю Назіральнага савета Беларускага рэспубліканскага саюза грамадскіх аб'яднанняў «Беларускі камітэт маладзёжных арганізацый». Нядаўна В. Баравіка абралі дэпутатам Мінскага гарадскога савета дэпутатаў. Палітык і літаратар з'яўляецца дэлегатом IV, V і VII Усебеларускіх народных сходаў.

Сяргей ШЫЧКО

МІЖ ІНШЫМ

Баранавіцкія крыніцы

Ёсць людзі, якія сваім талентам, адносінамі да іншых і працы заслужылі не толькі добрую памяць родных, але і шчырую ўдзячнасць усіх прыхільнікаў іх літаратурнага дару. Менавіта ім былі прысвечаны V Корнеўскія чытанні «Вашы зоркі не згаснуць ніколі», што прайшлі ў Баранавічах на базе Цэнтральнай раённай бібліятэкі імя Яна Чачота. Дарэчы, праект атрымаў падтрымку з боку Брэсцкага аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Удзельнікі чытанняў.

Ініцыятарам правядзення чытанняў стала Раіса Раманчук, кіраўнік літаратурна-музычнай гасцёўні «Крыніца», якая дзейнічае на базе галоўнай бібліятэкі раёна. Яна зноў сабрала ў сценах кніжніцы не толькі прыхільнікаў літаратурнага слова, але і блізкіх і родных майстроў паэтычнага слова Баранавіччыны.

Успаміны... З якою цеплынёю і павагай гаварылі сын Вадзім, унук Мірон, Марыя Філіпава, Валянціна Бернат і Ніна Бабравіцкая пра Алеся Корнева. З якою любоўю ўспаміналі Анастасію Жук яе дачка

Ірына і калега Галіна Ліс. З якой пяшчотай адгукалася аб Клаўдзіі Трысцень яе сяброўка Ніна Лішчанка. З якой павагай успамінала пра Івана Монціка яго калега Іна Афанасік.

Словы... Колькі шчырых вершаў гучала на працягу мерапрыемства! Яны, а таксама музычныя нумары ў выкананні народнага вакальнага ансамбля «Primavera» стваралі той

настрой, што заўжды пануе на творчых сустрэчах.

Памяць... Важна зберагчы памяць аб людзях, якія, нягледзячы на выпрабаванні лёсу, здолелі зберагчы ў сэрцы чалавечнасць, а на паперы пакінуць часцінку сваёй душы. Хочацца верыць, што Корнеўскія чытанні будуць працягваць сваю пачэсную справу.

Святлана КРОПАТАВА
Фота даслана аўтарам

Адкрываючы музычныя скарбы

Чарговая інтэрактыўная лекцыя з серыі «Творы беларускіх кампазітараў у кантэксце еўрапейскай культурнай традыцыі» была прысвечана творчасці Мікалая Аладава, Пятра Падкавырава, Рыгора Пукста, Мікалая Чуркіна, Анатоля Багатырова і іншых.

Лекцыю ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі праводзілі аспіранты Цэнтра даследаванняў беларускай мовы, культуры і літаратуры НАН Беларусі пад кіраўніцтвам кандыдата мастацтвазнаўства Галіны Цмыг. Прагучала цікавая інфармацыя пра развіццё беларускай камернай музыкі ХХ стагоддзя.

Напрыклад, Лізавета Зямскова ўдзяліла частку выступлення наватарскім кірункам музычнага авангарда ХХ стагоддзя, які зараджаўся

пасля сусветных войнаў як адлюстраванне ў мастацтве вялікіх зрухаў і прыйшоў на Беларусь значна пазней — у 60—70-я гады. Лектар прадэманстравала, як авангардныя рысы адбіліся ў творчасці Дзмітрыя Смольскага (1937—2017), Сяргея Картэса (1935—2016), Яўгена Глебава (1929—2000) і іншых беларускіх кампазітараў.

Лекцыі праходзяць кожную другую сераду месяца ў 15.00 у зале нотных дакументаў.

Эла ДЗВІНСКАЯ

Імгненні жыцця Льва Дабжынскага

Жыхарам Астраўца і наваколля добра вядома імя Льва Дабжынскага — графіка і жывапісца. Яго жыццёвы і творчы шлях непарыўна звязаны з Астравеччынай. Гэты край натхняў творцу, даваў запал энергіі. Доўгі час сям'я мастака жыла ў Лошы.

У Гудагайскай сельскай бібліятэцы працуе выстаўка карцін «Імгненні жыцця Льва Дабжынскага». Ёсць магчымасць пазнаёміцца з яго творчай спадчынай, паслухаць пра жыццёвы шлях. Вобразы роднай Лошы паўстаюць на палотнах — свет мастацтва Астравеччыны неабдымны.

Вольга ЗАЯНЧКОЎСКАЯ

Установа адукацыі «Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі» аб'яўляе конкурс на замяшчэнне пасады прафесарска-выкладчыцкага складу: дацэнта, прафесара, загадчыка кафедры (да 5 гадоў) з далейшым заключэннем кантракта ў выпадку выбару на тэрмін, вызначаны Наймальнікам, па наступных пасадах:

№ п/п	Структурнае падраздзяленне	Пасада
1	кафедра опернай падрыхтоўкі і харэаграфіі	— дацэнт (1,0 шт. адз.)
2	кафедра тэорыі музыкі	— прафесар (1,0 шт. адз.)

Час падачы заяў у конкурсную камісію — да 20 мая 2024 г.

Час правядзення конкурсу — 20 чэрвеня 2024 г.

Месца правядзення конкурсу — установа адукацыі «Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі», г. Мінск, вуліца Інтэрнацыянальная, 30.

Дакументы, неабходныя для ўдзелу ў конкурсе:

Асобам, якія працуюць ва ўстанове адукацыі «Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі»:

заява; справаздача, якая ўключае навуковую, педагагічную, выхаваўчую, метадычную і творчую дзейнасць, спіс навуковых работ і прафесійных дасягненняў,

за папярэдні перыяд працы ў акадэміі, але не больш за 5 гадоў.

Іншым асобам: заява; асабісты лістак па ўліку кадрў; аўтабіяграфія; копіі дакументаў аб адукацыі, вучонай ступені, вучоным званні; спіс навуковых работ, вынаходак, патэнтаў.

Кваліфікацыйныя патрабаванні для абрання на пасады: дацэнт: вышэйшая адукацыя, навуковая ступень доктара (кандыдата навук) або вучонае званне дацэнта, наяўнасць навуковых прац або вынаходак, патэнтаў, стаж працы на пасадах педагагічных, навуковых работнікаў, пасадах кіраўнікоў або спецыялістаў, праца якіх адпавядае кірунку адукацыі кафедры, не менш за 5 гадоў;

прафесар: вышэйшая адукацыя, навуковая ступень доктара (кандыдата навук) або вучонае званне прафесара, наяўнасць навуковых прац або вынаходак, патэнтаў, стаж працы на пасадах педагагічных, навуковых работнікаў, пасадах кіраўнікоў або спецыялістаў, праца якіх адпавядае кірунку адукацыі кафедры, не менш за 7 гадоў.

«ЛіМ»-люстэрка

Спектакль «Камень дурасці» Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі атрымаў спецыяльны прыз «За найлепшае мастацкае рашэнне» на тэатральным фестывалі «Розаўфэст» (Расія). Такая інфармацыя змешчана на сайце ўстановы культуры. Паказ драмы — сумеснай пастаноўкі Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі, Міжнароднай канфедэрацыі тэатральных саюзаў і Рэгіянальнага грамадскага фонду падтрымкі Міжнароднага тэатральнага фестывалю імя А. П. Чэхава — прайшоў на сцэне канцэртна-відовішчнага цэнтра «Міленіум» у Яраслаўлі. Рэжысёрам выступае Дзмітрый Зімін, мастаком — Алена Ігруша. Наступны паказ спектакля «Камень дурасці» ў РТБД адбудзецца 21 чэрвеня.

Заснавальнік кінастудыі «ВаенФільм» Ігар Угольнікаў у жніўні пачне здымку фільма пра партызанскі рух у Беларусі, перадае БелТА. Расійскі рэжысёр адзначыў, што работа над сцэнарыем ужо завершана. «Гэта фільм пра партызанскі рух у Беларусі і легенду Беларусі Бацьку Міная, які стварыў практычна партызанскую армію ў гады вайны», — раскажа Ігар Станіслававіч. У лістападзе 2023 года Нацыянальная кінастудыя «БеларусьФільм» і студыя «ВаенФільм» падпісалі пагадненне аб супрацоўніцтве ў сферы кінамаграфіі. Дакумент рэгламентуе доўгатэрміновае супрацоўніцтва студый, накіраванае на развіццё кінамаграфіі, сумесную работу па папулярызацыі і прамоўванні аўдыявізуальных твораў у свеце.

Літаратурна-дакументальная выстаўка Дзяржаўнага музея Льва Талстога «Вайна і мір» Л. М. Талстога: месца дзеяння Беларусь» адкрылася ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры. Як інфармуе РІА «Новости», прадстаўлены ілюстрацыі да твора, рэпрадукцыі гравюр і фатаграфіі памятных мясцін Айчыннай вайны 1812 года на тэрыторыі Беларусі, дзе сёння ўстаноўлены помнікі і мемарыялы. У экспазіцыі змешчаны і рукапісныя накіды, няскончаныя прадмовы і раннія рэдакцыі кнігі, перапіска пісьменніка з членамі сям'і, сябрамі і знаёмымі. Выстаўка працягнецца да 30 чэрвеня. Яна будзе цікавая вучоным, даследчыкам, музейным работнікам, выкладчыкам і студэнтам філалагічных факультэтаў, а таксама ўсім, хто вывучае гісторыю літаратуры.

Выстаўка «Пушкінскія музеі Расіі», якая прадстаўляе ўстановы культуры, аб'яднаныя імем вялікага паэта, працуе ў Віцебскай абласной бібліятэцы імя У. І. Леніна. Наведвальнікі могуць прачытаць кароткую інфармацыю аб кожным з месцаў, дзе бываў аўтар. Гэта Калуга, Таржок, Гатчына, Гурзуф, Болдзіна, а таксама многія іншыя жывапісныя гарады і паселішчы, дзе Аляксандр Пушкін ствараў свае вершы і паэмы. Таксама ў апісанні пушкінскіх музеяў указаны іх сайты, на якіх кожны зможа больш падрабязна даведацца, што і дзе можна паглядзець, адкрыць для сябе новыя факты біяграфіі паэта. У Віцебску выстаўка прабудзе да 3 мая — пасля яна адправіцца ў Арэнбург.

Тэатр «Современник» у свой дзень нараджэння адкрыў музей. Экспазіцыя, што знаходзіцца ў будынку тэатра, паказвае гісторыю ўстановы з 1956 года, інфармуе «ИТАР-ТАСС». Першы раздзел знаёміць наведвальнікаў з жыццём тэатра ад першай пастаноўкі «Вечна жывыя» паводле п'есы Віктара Розава да 1970 года, калі тэатрам кіраваў народны артыст СССР Алег Яфрэмаў. Другая частка прысвечана гісторыі «Современника» ў эпоху народнай артысткі СССР Галіны Волчак, якая была адным з заснавальнікаў тэатра і кірвала калектывам 47 гадоў. Адзначаецца, што за гады існавання ўстановы сфарміраваўся шырокі архіў матэрыялаў і экспанатаў, напрыклад, пратаколы абмеркаванняў спектакляў і пасяджэнняў мастацкага савета, экзэмпляры п'ес, афішы і праграмкі спектакляў. У архіўным фондзе таксама захаваліся фота- і відэаматэрыялы з рэпетыцый і паказаў. Дзень нараджэння трупы адзначыла 15 красавіка. Мяркуюцца, што ў хуткім часе будзе створаны 3D-тур па музеі, які з'явіцца на сайце «Современника».

Сталі вядомыя ўдзельнікі 77-га Канскага кінафестывалю. Як адзначана на сайце агляду, які пройдзе з 14 да 27 мая, у асноўны конкурс увайшло 19 фільмаў. У іх ліку — «Віды дабрыні» Ёргаса Ланцімаса, «Мегалопаліс» Фрэнсіса Форда Копалы, «Анора» Шона Бэйкера, «О, Канада» Пола Шродэра, «Парфенопа» Паола Сарэнціна, «Саваны» Дэвіда Кроненберга, «Птушка» Андрэа Арнольда, «Эмілія Перэс» Жака Адзіяра. Па-за конкурс пакажуць блокбастар «Фурыяса: Хронікі Шалёнага Макса» Джорджа Мілера, вестэрн «Гарызонты» Кевіна Костнера ды іншыя стужкі. Ганаровую «Залатую пальмавую галіну» сёлета атрымае стваральнік «Зорных войнаў» Джордж Лукас.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Экранізацыя ў беларускім

Сёлета беларускае кіно адзначае свой векавы юбілей. Саюз пісьменнікаў Беларусі з гэтай нагоды арганізаваў круглы стол у Доме літаратара, каб пагутарыць на тэму «Месца і роля экранізацый айчынных літаратурных твораў у беларускім кінематографі». Што перашкаджае больш шчыльнаму супрацоўніцтву кінематографістаў і літаратараў? У чым прычына таго, што сёння здымаецца мала фільмаў, якія заснаваны на сучасным літаратурным матэрыяле: пісьменнікі невыразна пішуць ці кінематографісты мала чытаюць? Якія крокі па збліжэнні мастацкага слова і экрана неабходна і можна зрабіць сёння? На гэтыя і іншыя пытанні паспрабавалі адказаць удзельнікі сустрэчы.

Яўгеній АРЭНДАРЭВІЧ, намеснік старшыні Беларускага саюза кінематографістаў:

— Пэўная работа ў нас ужо вядзецца. Зроблены вялікі крок — падпісалі пагадненне аб супрацоўніцтве паміж Саюзам пісьменнікаў Беларусі і Саюзам кінематографістаў. Мы працуем у шчыльным партнёрстве з Нацыянальнай кінастудыяй «Беларусьфільм», з Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь. У нас сфарміравалася добрая каманда прафесіяналаў, таму, мяркую, на працягу гэтага календарнага года выйдзем на пэўныя вынікі. Дзякуючы ідэі майго партнёра па даволі паспяховай кінавытворчай кампаніі «Белроскіно» Аляксея Бязугла мы экранізавалі твор Івана Пташнікава «Найдорф».

Такім чынам нарадзіўся міні-серыял «Алёша», які выйшаў 9 мая 2020 года на адным з расійскіх тэлеканалаў. Цяпер таксама распрацоўваецца шэраг праектаў з беларускімі аўтарамі. Спадзяюся, што іх узаемадзейне з кінематографістамі стане яшчэ больш актыўным. Ужо экранізуем адзін з раманаў Мікалая Чаргінца.

Аляксей БЯЗУГЛЫ, прадзюсар «Белроскіно»:

— Мы з радасцю адгукнуліся на ідэю Саюза пісьменнікаў Беларусі правесці такі круглы стол. Упэўнены, што прыйшлі тыя, каму найбольш цікава згаданая тэма, хто сапраўды гэтым жыве. Калі азірнуцца, то найбольш маштабныя і паспяховыя беларускія фільмы ствараліся на базе літаратурных твораў. Да сярэдзіны 90-х гадоў так і адбывалася па інерцыі. Але пасля пачаўся пошук новых фарматаў. У 2012 годзе з'явілася конкурсная сістэма, да якой патрэбна было адаптавацца, бо не заўжды тэма аб'яўляецца загадка, каб быў час напісаць сцэнарый. Для поўнаметражнага фільма ён можа стварацца і каля года. Можна, канешне, хутчэй, але тады сцэнарый будзе горшы. Такім чынам, тыя, хто піша сур'ёзна, не паспявалі адгукнуцца ці неслі напісанае раней. Перакананы, што сённяшняя сустрэча дапаможа абазначыць нейкія праблемы. Так, мы не вырашым іх усе адразу, але пакладзём пачатак нашаму больш шырокаму супрацоўніцтву.

Крыстына МЕЛЬНІКАВА, намеснік начальніка аддзела па кінематографіі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь:

— Сапраўды, сёння нам патрэбны якасны сцэнарый для таго, каб стварыць добры фільм. Сёлета мы аб'явілі конкурс сінопісаў, які аказаўся вельмі папулярны. Паступіла звыш 200 заявак на розныя тэмы. Мы нават не чакалі столькі! Канешне, не ўсе заяўкі былі якасныя, але ёсць з чым працаваць далей. У другі этап выйдзе толькі частка работ. Па самых лепшых будуць стварацца фільмы на працягу найбліжэйшых гадоў. Яшчэ адзін з конкурсаў мы аб'яўлялі, бо патрэбны цікавы сцэнарый пра настаўнікаў. Зразумела, гэта не апошнія конкурсы. Неабходны фільмы і для сямейнага прагляду, і на патрыятычную тэму, і пра сучасных герояў Беларусі. Калі ў кагосьці ёсць цікавыя ідэі, прапаноўвайце. Мы чакаем новых імёнаў, маладых сцэнарыстаў са сваім поглядам. Беларускі кінематограф не стаіць на адным месцы, развіваецца. Мы будзем рады новым знаёмствам, новым сувязям, новым аўтарам і новым творчым праектам.

Сяргей ПРГЕЛЬ, рэжысёр, драматург, сцэнарыст, член Саюза пісьменнікаў Беларусі:

— Мела б сэнс агучыць нейкія моманты, якія перашкаджаюць у нашым супрацоўніцтве. Не кожная заяўка на конкурс ператвараецца ў добры сцэнарый, а тым больш фільм. Мы ўжо шмат гадоў назіраем сітуацыю, калі аўтар прапаноўвае добрую літаратурную аснову, але з-за адсутнасці ў яго вопыту ўзаемадзейнення, няведання нюансаў вытворчасці фільма мы не можам нармальна наладзіць камунікацыю. Нам важна навучыцца вызначаць слабыя месцы ў працэсе яшчэ напачатку. Вельмі важны станючы вопыт. У беларускім кінематографі не хапае разумення, што такое паспяховы фільм.

Толькі лянівы за апошнія 20 гадоў не пытаўся: «А дзе нармальнае беларускае кіно?» Возьмем, напрыклад, Кірыла Халецкага і яго «Кіношнікаў». Дзякуючы яму мы ўжо спадзяёмся на новую генерацыю маладых рэжысёраў. Але гэта не першы выпадак, калі новая хваля маладых таленавітых рэжысёраў прыходзіць, але потым яны кудысьці знікаюць. Трэба вызначыць, чаму так адбываецца. Вельмі хочацца, каб мы не баяліся шукаць слабыя месцы, каб сёння ў нас быў плюралізм меркаванняў. Тады сапраўды можна будзе стварыць тое кіно, якое дойдзе да сэрца глядача.

Кірыл ХАЛЕЦКІ, рэжысёр:

— Калі я збіраўся дэбютаваць у беларускім кіно, перш за ўсё вырашыў набыць кнігі айчынных аўтараў. Я сапраўды хацеў знайсці ў кнігарнях нешта цікавае, але не атрымалася. Не ўсе творы можна экранізаваць. Магу яшчэ абазначыць такую праблему: вялікая колькасць сцэнарыяў звальваецца на кінастудыі аднаму канкрэтнаму чалавеку — рэдактару, якому патрэбна з імі нешта рабіць. І толькі ў яго руках знаходзіцца лёс гэтых гісторый. Я як рэжысёр наогул не ведаю, колькі заявак прыходзіць, што там за жанры і г. д. Мне здаецца, нешта цікавае такім чынам можа згубіцца на этапе адбору. На жаль, мы не ведаем, што можна было экранізаваць. А яшчэ мне здаецца, што, калі Міністэрства культуры аб'яўляе

чарговы конкурс з пэўнай тэмай, Саюз пісьменнікаў можа адразу правесці сваю нараду, выбраць найлепшае і прапанаваць, бо ў дадзены момант такога партфеля ў нас няма. Калі я толькі размеркаваўся на кінастудыю, узнікла пытанне, пра што здымаць кіно, мне давалося асвойваць справу драматурга і самастойна ствараць сцэнарыі, зразумела, я наступаў на граблі і многа разоў нешта перапісваў.

Крыстына МЕЛЬНІКАВА:

— Кірыл добра абазначыў праблемы, якія ён бачыць як малады рэжысёр. Мне б не хацелася, каб на яго ўсе накідваліся, што ён не знайшоў для сябе нейкую беларускую кнігу. Ён сапраўды сказаў гэта шчыра, як адбывалася. Я пачула, пра што наогул казаў Кірыл. Магчыма, нам патрэбна перагаварыць з кіраўніцтвам нацыянальнай кінастудыі і нека палепшыць механізм, каб існаваў цэлы аддзел, дзе будуць разглядацца сцэнарыі. Але ёсць яшчэ важны момант: мала знайсці сцэнарыста і добры сцэнарый — патрэбна, каб яшчэ адбылося паразуменне паміж сцэнарыстам і рэжысёрам. Калі яны будуць працаваць у кантакце, то ўсё атрымаецца. Дадам, што ў нас няма мэты проста зняць 5—10 стужак у год. Мы можам стварыць адзін фільм, але вельмі якасны, а не тыя 10, якія лягуць на паліцу. Мы робім усё магчымае, чакаем сцэнарыі ад людзей самых розных прафесій, самага рознага ўзросту.

Алена ТУРАВА, кінарэжысёр, сцэнарыст, член Саюза пісьменнікаў Беларусі:

— Кірыл вельмі правільна сказаў, што на нацыянальнай кінастудыі не павінна быць такая вялікая нагрузка на аднаго рэдактара. Ды і фактар суб'ектывізму ніхто не адмяняў, канешне. Патрэбна нейкая група, якая стане рэкамендаваць рэжысёрам штосьці цікавае, бо яны, зразумела, самі такі аб'ём таксама не адолеюць. А калі вяртацца да той тэмы, якой прысвечаны наш круглы стол, то я хачу нагадаць, што цяпер у нас на «Беларусьфільме» экранізуецца вядомы твор Уладзіміра Караткевіча «Чорны замак Альшанскі». У свой час творы Караткевіча, Адамовіча, Быкава былі хітамі літаратуры. Сёння іншы час, на сябе перацягнуў увагу інтэрнэт. Як казаў калісьці Караткевіч, трэба пісаць так, каб кнігу хацелі скрасці з бібліятэкі. Але важна разумець: кніга і сцэнарый — абсалютна розныя рэчы. Гэта я магу дакладна сказаць, бо сёння тут прадстаўляю і Саюз пісьменнікаў, і Саюз кінематографістаў. Чытаючы нейкі твор, мы можам атрымліваць асалоду ад апісання ў гэксце, ад прыгажосці «смачных» з пункту гледжання філагалогіі слоў. Аднак у сцэнарыі больш дзеяння, гэта ўжо іншы ўзровень успрымання, там маюць значэнне нечаканыя павароты, драматургія. Таму тое, што часам цікава чытаць, у кіно зойме толькі некалькі хвілін. І наўрад ці з гэтага эцюда можна будзе штосьці вычাপіць для экранізацыі. А калі казаць, як выбіраецца праект, ці падыходзіць ён, каб здымаць беларускае кіно, гэта не так проста. Акрамя нашых творчых амбіцый і добрага сцэнарыя абмяркоўваецца такі важны момант, як запатрабаванасць, ці пойдзе глядач на гэты фільм. Выключэнне — нацыянальнае кіно, якое важна зняць для нашай краіны, таксама як і дзіцячае, маладзёжнае.

Сяргей ТРАХІМ'ЯНАК, пісьменнік, доктар юрыдычных навук, прафесар:

— Хачу расказаць аб уласным вопыце супрацоўніцтва. Пару гадоў таму я некалькі сваіх сцэнарыяў адправіў у Міністэрства культуры. Адзін прайшоў спецыяльную камісію і трапіў у план нацыянальнай кінастудыі, а другі, які называўся «Апошняя ноч камбрыга Заслонава», не ўзялі, бо ён аказаўся даволі складаным і дарагім для рэалізацыі. Я паспрабаваў прайсціся па прыватных кінастудыях, нават звяртаўся на беларускую чыгунку, бо гэта іх герой, але ўсё зноў упіралася ў грошы. Магчыма, кагосьці гэты сцэнарый яшчэ зацікавіць.

КІНО: БЫЦЬ ЦІ НЕ БЫЦЬ?

Анатоль МАТВИЕНКА, кіраўнік Цэнтра падтрымкі літаратуры пры СПБ:

— Прыклад такі прыклад экранізацыі. Письменник Анатолий Драздоў апублікаваў раман «Гаспадар дракона», пасля чаго з ім звязалася расійская кампанія, якая адразу выкупіла ў яго правы на экранізацыю. Гэта нармальная працэдура, бо ў сістэме кіно існуюць спецыялісты, якія адсочваюць, што папулярна, а што — не. Але не з кожным аўтарам так адбываецца. Мы нездарма тут сабраліся. Трэба прыдумаць нейкі механізм, які б мы рэкамендавалі нашым пісьменнікам. На жаль, у нас не ўсе, хто піша, могуць працаваць у кіно. Можа, толькі ў чалавек пяці з Саюза пісьменнікаў ёсць такі вопыт. Некаторыя нават слова сінopsis не чулі, таму нам патрэбна дапамагчы

навучыць гэтаму, перакінуць тэхналагічны мост ад добра прыдуманнага тэксту, але абсалютна неадаптаннага, да стварэння фільма. Я не магу адразу прапанаваць гатовыя рашэнні, але варта разумець, што хтосьці напіша 50 старонак, а ў кіно гэта зойме толькі некалькі хвілін.

Людміла ПЕРАГУДАВА, галоўны рэдактар часопіса «На экранях»:

— Усе мы памятаем, што спачатку было слова не толькі ў Бібліі, але і ў нашым кіно. На дзяржаўным узроўні ўзнімалася праблема добрых сцэнарыяў, але яна да гэтай пары не вырашана. Я хачу выказаць сваё захапленне тым, як на сябе цяпер амаль усю нагрузку па пошуку сцэнарыяў узяў адзін аддзел Міністэрства культуры. Гэтую работу павінна была б рабіць Нацыянальная кінастудыя «Беларусьфільм». На жаль, да гэтай пары няма тэматычнага плана. Калі хтосьці скажа, што гэта не сучасна, маўляў, перажыткі Савецкага Саюза, буду спрачацца. Тэматычны план вельмі неабходны для таго, каб мы маглі мець персанальную

адказнасць і не ўспаміналі раптам, што надыходзіць нейкі важны юбілей. На маю думку, дзякуючы конкурсам сцэнарыяў Міністэрства культуры з'явілася некалькі новых імёнаў. Так, там ёсць плагіят, ёсць не ўсё, што можна выкарыстаць, але ёсць і цікавае. Я асабіста чытаю кожную работу, бо баюся нешта прагледзець. На асабістым вопыце ведаю, што такое пакуты сцэнарыста. Памятаю, як сама праходзіла мастацкі савет. Спачатку мне казалі, каб знайшла рэжысёра. А калі ён ужо быў, казалі, каб шукалі грошы. У выніку тэмы, якія маглі нашымі стаць даўно, ажыццявіліся на нейкім расійскім канале. Не хочацца разбірацца, чаму так адбылося тады. Давайце жыць сённяшнім днём! Паколькі мы знаходзімся ў Доме літаратара, хачу агучыць, што Саюз пісьменнікаў чамусьці наогул не прадстаўлены ў конкурсе, які праводзіць сёлетня Міністэрства культуры. Мне падаецца, што павінен быць асобны конкурс для нашых літаратараў. Я буду зноў настойваць на сваім: найлепшае ў беларускім кіно за сто гадоў яго існавання — менавіта экранізацыі. Гэта работы Турава, Пташніка, Рубінчыка, Нікіфарова, Рыбарова, Зайцава... А яшчэ, на маю думку, не варта хапацца толькі за вялікія поўнамэтражныя стужкі. Можна стварыць якасную маленькую анімацыю, як калісьці зрабілі да 70-годдзя вызвалення Беларусі «Лыжку для салдата» па творы Янкі Маўра. Няма маленькіх жанраў, ёсць вялікая літаратура. Мы цяпер шукаем новыя імёны. Але не варта забываць і класікаў. Я лічу, што патрэбны асобны конкурс экранізацый. Варта прапанаваць некалькі імёнаў, некалькі кніг для экранізацый на выбар таму ж Кірылу Халецкаму, які не знайшоў для сябе добрую кнігу.

Сяргей ПІРГЕЛЬ, рэжысёр, сцэнарыст, член Саюза пісьменнікаў Беларусі:

— Сёння ў нас ёсць гістарычны шанец стварыць сапраўдную калабаратарыю Саюза пісьменнікаў з Саюзам кінематаграфістаў плюс Міністэрства культуры і нацыянальная кінастудыя. Калі ў нас будзе гульня ў аўтарытэты, што было, што ёсць, нічога не атрымаецца. Індустрыя цяпер працуе інакш, чым раней. На жаль, ужо нельга пісаць сэрцам. Сёння час сінтэтычнага мастацтва. Так, кіно павінна быць пра людзей і для людзей, але цяпер выкарыстоўваецца індустрыяльны падыход. Інакш мы толькі згубім час і не атрымаем добрых вынікаў. Канешне, ніхто не жадае забываць пра творчасць, але варта думаць пра паспяховае кіно. Прапаную менавіта такі тэрмін — не камерцыйнае, а менавіта паспяховае кіно. На жаль, крэдыт даверу з боку маладых рэжысёраў і сцэнарыстаў у нас мінімальны, таленавітых людзей скупляюць расійскія студыі. І маладым здаецца, што яны рэалізавалі сябе. Але праз пяць гадоў аказваецца, што яны нічога не зрабілі, а разменьваліся на нейкія дробязі, толькі расісвалі дыялогі, а глядач іх нават не ведае. Патрэбна прыдумаць нейкі механізм, каб наладзіць дыялог паміж пісьменнікамі, сцэнарыстамі, рэжысёрамі і Міністэрствам культуры, каб не згубіць новае пакаленне. І, канешне, было б добра ператварыць пісьменнікаў у сцэнарыстаў, калі ў іх ёсць такое жаданне.

Алена ТУРАВА:

— Пісьменнік не абавязаны быць сцэнарыстам. Аднак літаратара могуць дапамагчы сцэнарыстам сваімі парадамі. Мне здаецца, што лепш за Саюз пісьменнікаў цяпер ніхто не ведае, што самае запатрабаванае і цікавае ў сучаснай літаратуры. Калі б нейкая група ўзяла на сябе гэтую работу — рэкамендаваць нам, напрыклад,

раз на год пэўную колькасць твораў, з гэтага можна было б пачаць. Мы б пачыталі рэзюмэ і выбралі некалькі, якія можна экранізаваць. І такім чынам атрымаўся б нейкі партфель кінастудыі для далейшай работы.

Сяргей ПІРГЕЛЬ:

— Наша задача, каб добрыя творы аказаліся на экране. А як мы гэта назавём — экранізацыя, адаптацыя — не так важна. Некаторыя праекты мёртвыя ўжо на этапе заяўкі, бо ў іх няма нейкага зерня, душы. Хачу зноў вярнуцца да таго, што ў нас ёсць якасная літаратура! Калі Кірыл Халецкі не знайшоў для сябе беларускую кнігу для экранізацыі, значыць, у той дзень ён не дабраўся да сваёй кнігі. Але яна ёсць! Старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Аляксей Карлюкевіч пры нашай сустрэчы падарыў мне некалькі цікавых кніг. Гэта добрая літаратура! Асабліва звярнуў бы вашу ўвагу на Алега Ждана і яго «Мужчынскае каханне». Гэта прыгоды рэпарцёра газеты, які захаваўся ў дзяўчыну. Мне гэты твор нагадаў Даўлатава. Гісторыя вельмі душэўная, але скончылася на самым цікавым месцы. Чаму б не паспрабаваць зрабіць працяг у кіно? З гэтым матэрыялам можна працаваць, бо тут ёсць персанажы. Рэкамендую твор для стварэння на нашым тэлебачанні серыяла пад назвай «Дарагая рэдакцыя». Чаму б не? Колькі прыгод у беларускіх журналістаў! Напрыклад, які маладых спецыялістаў размяркоўваюць, які яны робяць першыя крокі ў прафесіі, дадаць туды лінію кахання, штосьці крышачку крымінальнае. І вось вам цудоўны серыял.

Крыстына МЕЛЬНИКАВА:

— Сёння мы ўсе пытанні, канешне, не вырашым. Важна, што мы нарэшце сустрэліся і нагадалі пра самае важнае. Саюз пісьменнікаў і Саюз кінематаграфістаў былі створаны нездарма. Аб'яднанні для таго і існуюць, каб людзі разам нешта прыдумалі і паляпшалі, дзяліліся сваімі думкамі, выпрацоўвалі нейкі алгарытм узаемадзеяння. На мой погляд, у нас яшчэ ёсць праблема пераемнасці пакаленняў. Мне здаецца, што цяпер не хапае яшчэ большай падтрымкі маладых і таленавітых спецыялістаў. Ім патрэбны крэдыт даверу, нейкі час на станаўленне, бо без гэтага ніяк. Трэба браць над імі шэфства, дапамагаць, падказваць. Нават калі яны памыляюцца, гэта нармальна. Мяркую, што сённяшні круглы стол абазначыў шэраг праблем. Пераканана, што гэтая сустрэча не апошняя. Пэўныя крокі ўжо робяцца. Аднак нам патрэбны ініцыятыўныя людзі. Мы заўжды гатовы падтрымаць цікавыя пачынанні.

**Ірына ПРЫМАК
Фота Кастуся ДРОБАВА**

Жаночы дыскурс у сучасных рэаліях

Падарункам Жанчыне і гімнам Любоўі і Вернасці можна назваць сакавіцкі нумар часопіса «Нёман» за 2024 год. Гэта і прадказальна, паколькі сакавік афарбаваны акварэлімі мімоз і цюльпанаў, агучаны словамі «ўсё для цябе», ап'янёны пахам вясны. Праўда, я асабіста падумала аб гэтым на трэцім або чацвёртым творы: аб жаночым дні, аб тым, што надыходзіць вясна. Так, дзякуючы часопісу, мне ўдалося прарваць павуцінне будзённых клопатаў, якое засланяла ад мяне святло святочнай пары.

Тэме каханьня прысвечаны першы твор нумара — аповесць Зіновія Прыгодзіча «У прадчуванні дажджу...», што па-рыцарску ветліва (як падарунак чытацкаму) і адначасова нечакана. Апошняя вяртае растлумачыць: у вобразах галоўнага героя-настаўніка, які палае пачуццём да замужняй школьнай бібліятэкаркі, шмат ад жаночага псіхалагізму. Так бывае, што ў пары мацней кахае мужчына і пакутуе ад няўвагі сваёй занадта дзёрзкай абранніцы: «Вот и все ее переживание. Отношения на грани разрыва, а она спит как сурок. Стало окончательно ясно: я для нее совершенно чужой человек. И то, что происходит, — не случайность». Аповесць падаецца ў форме дзённіка галоўнага героя, што ўзмацняе інтанацыі спавядальнасці: «11 августа. Она не позвонила ни в субботу, ни в воскресенье, ни сегодня, в понедельник. Впрочем, я догадывался, что она не позвонит, и тем не менее подсознательно ждал. Все время смотрел на часы, почти не выходя из дома, а на прогулку брал с собой мобильный телефон. Даже в парикмахерской с ним не расставался. Зря ожидал. Что это значит? Было бы наивно думать, что она не понимает,

Наталля Валчок у аповесці «У жыцця на далоні» расказвае пра адно дзяжурства ўрача-акушэра Ірыны Паўлаўны Кавалёвай, якая здолела сумясціць у сабе верную жонку (не падаючыся на спакусы нават самых умелых лавеласаў-калег) і прафесіянала, майстра сваёй справы — наймацнейшага жаночага хірурга, якому ўласцівы, як і належыць ідэальнаму лекару, гуманістычныя, эмпатычныя якасці: халодны розум і гарачае сэрца. Адлюстроўваючы будні (дзяжурствы, цяжкія выпадкі, побыт ардынатарскай) радзільнага дома, аўтар уводзіць ідэйна-сімвалічную вобразнасць, якая падкрэслівае думку, што сапраўдны ўрач — заўсёды ад Бога: малебны пакой, ікона Божай Маці, позіркамі з якой нярэдка абменьваецца Ірына Паўлаўна, свечкі, якія яна ставіць за парадзіх і іх дзетка, народжаных і тых, якія так і не ўбачылі свет.

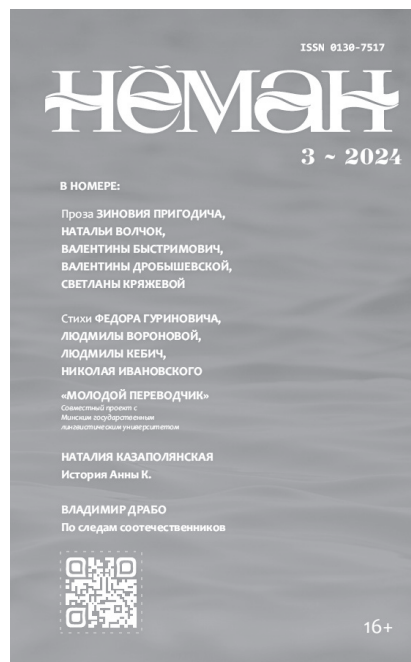
што обидела меня, — все прекрасно видела по выражению лица. Однако не сделала ни малейшего шага навстречу. Ко всему, что произошло между нами, отнеслась совершенно спокойно, даже равнодушно. И это еще раз доказывает, что у нее нет ко мне никаких чувств». Гэты запіс цалкам мог бы адпавядаць жаночаму ўспрымання адносін. Падобныя разважання, праўда, можна было б прыняць за сведчанне ўніверсальнасці каханьня, у якім «няма ні мужчынскага роду, ні жаночага», а ўсе разам адзіныя — у сакральным яго разуменні. Праўда, святая канатацыя можа быць тут прыменена з нацяжкай, паколькі каханая нашага настаўніка замужам, і, мяркуючы па яе конкурсным эсе, сям'ю знешне можна назваць шчаслівай. А таму тое, што паміж імі адбываецца, па сакральным слоўніку называецца пералюбам, блудам. Не вытрымліваючы аксіялагічнай зададзенасці на раскрыццё каханьня як моцнага ўніверсальнага пачуцця, як таемства яднання дзвюх асоб, аўтар фіксуе разнавіднасць

кахання-запалу, хваравітага пачуцця, якое не прыносіць удзельнікам нічога, акрамя страты энергіі і спакою. «Как же я устал от этих приливов и отливов, этих бесконечных "буду — не буду", "хочу — не хочу"! Сколько они мне испортили крови...» Так, галоўны герой з'яўляецца выяўленнем тыпу антыгероя сучаснасці — мужчыны непастаяннага ў каханні: «Все началось с Нади. Долгих пять лет я прожил между небом и землей, задыхаясь, страдая от неопределенности, неизвестности. Позже эти страдания стали целым проклятием, когда в моей жизни появилась Нинель, с которой я познакомился на курорте в Сочи». Ці ідэальная жонка гераіня? Яна то адмаўляецца ад палюбоўніка і вяртаецца ў сям'ю, то зноў імчыць насустрач новым романтичным прыгодам. Аповесць актуальная ў кантэксце сучаснасці, яна пра сучасны адносіны, нармальныя для многіх людзей. І, застаючыся ў парадзіме постмадэрну, пісьменнік не бярэцца павучаць чытача. У адрозненне ад прыкладаў класічнай літаратуры. Пра што нам нагадвае Наталля Казапаліянская ў сваім аналізе рамана Л. М. Талстога «Гісторыя Ганны К.».

Адрозна падкрэслім, што артыкул з'яўляецца апалогіяй традыцыйных сямейных каштоўнасцей: муж Аляксей Карэнін — галава сям'і — клапаціцца пра сваю «малую царкву» і не дае жонцы разводу не таму, што баіцца страціць у вачах грамадства сваю вагу (на што часта ставяць акцэнт літаратуразнаўцы, звяртаючыся да праблемы публічнасці царкоўнага разводу ў 1870-я гг), а таму, што шкадуе рэпутацыю жонкі, не прынятай светам, і адначасова пакідае ёй шлях вяртання ў сям'ю. Аўтар не спрабуе абараніць Ганну, застаючыся таксама ў парадзіме традыцыйнай хрысціянскай культуры: «Мудрая жонка задавоўліць дом свой, а дурная разбурць яго сваімі рукамі». Але і не асуджае няверную, нагадваючы чытачам аб эпиграфе рамана пра апошнюю Божую адплату: Мне отмщение и аз воздам.

Але ёсць адзін герой, якога не шкадуе Наталля Казапаліянская, абвінавачваючы яго ў падзенні і гібелі гераіні. «В романе есть герой, разрушивший жизнь Анны Карениной до такой степени, что она не нашла никакого иного выхода, кроме как броситься под поезд. Этот человек — блестящий офицер, красавец, богач, граф Алексей Вронский. И что более всего удивляет, так это то, что этого слона, а именно — его вины, не замечают многие читатели, даже такие интеллектуалы, как те, которые обсуждали роман в "Игре в бисер"». Вядома, блестящий офицер Вронский так умел пустить пыль в глаза, што вовлек в свой обман не только Анну Каренину, но и многих читателей романа. Недавно автор дал ему фамилию Вронский, созвучную со словом "врать"».

Наталля Казапаліянская апелюе да Вронскага, паколькі ў класічных творах рэалізму, да якога належыць раман, заўсёды ёсць альтэрэга пісьменніка, у дадзеным выпадку іх тры: Левін, Долі і бацька Кіці князь Шчарбацкі. І ўсе яны выступаюць супраць Вронскага, заўважаючы ў ім першапачатковыя эгаізм, фальш і крывадушнасць. Схільнасць гуляць з людзьмі як з цацкамі: «Я вижу человека, который имеет намерения серьезные, это Левин; и вижу перепела,

как этот целкопер, которому только повеселиться». Чым скончылася гэтая «пацешная прыгода» Вронскага, чытачы ведаюць. Сярод эстэтычных характарыстык артыкула хацелася б адзначыць узнаўленне аўтарскай пазіцыі, аналіз ідэйна-вобразнай сістэмы твора (праз дэтал, вобраз, сімвал, стыльвыя рысы маўлення персанажаў і інш.). Багаце і разгорнутасць цытат з рамана тут не толькі дарэчы і выконвае функцыю пацвярджэння палажэнняў аўтара артыкула, але і дае эстэтычную асалоду сённяшняму чытачу, стомленаму ад штодзённага стылю сучасных аўтараў, дзе ўсё апісанае вядома, а таму надакучыла і стаміла. Так выходзіць з супермаркета і забягаеш у храм, каб вырвацца з руціны клапатлівага быцця. Матэрыялы артыкула Н. Казапаліянскай я б раіла апублікаваць у вучэбна-метадычных часопісах, паколькі яны маюць і метадычную каштоўнасць і могуць быць скарыстаны выкладчыкамі вышэйшай школы пры вывучэнні творчасці Л. М. Талстога.

Жаночы дыскурс у сучасных рэаліях адлюстраваны ў цыкле апавяданняў «Восем панядзелкаў» Алы Страныцкай. Перад чытачом праходзіць гераіні розных лёсаў, якія збіраюцца пасля работы ў сацыяльным цэнтры пад назвай «Цёплы дом» на курс самапазнання. «Пазнай самога сябе» — гэты надрп на дэльфійскім аракуле становіцца лейтматывам цыкла.

Наталля Валчок у аповесці «У жыцця на далоні» расказвае пра адно дзяжурства ўрача-акушэра Ірыны Паўлаўны Кавалёвай, якая здолела сумясціць у сабе верную жонку (не падаючыся на спакусы нават самых умелых лавеласаў-калег) і прафесіянала, майстра сваёй справы — наймацнейшага жаночага хірурга, якому ўласцівы, як і належыць ідэальнаму лекару, гуманістычныя, эмпатычныя якасці: халодны розум і гарачае сэрца. Адлюстроўваючы будні (дзяжурствы, цяжкія выпадкі, побыт ардынатарскай) радзільнага дома, аўтар уводзіць ідэйна-сімвалічную вобразнасць, якая падкрэслівае думку, што сапраўдны ўрач — заўсёды ад Бога: малебны пакой, ікона Божай Маці, позіркамі з якой нярэдка абменьваецца Ірына Паўлаўна, свечкі, якія яна ставіць за парадзіх і іх дзетка, народжаных і тых, якія так і не ўбачылі свет. Аповесць будзе карыстацца папулярнасцю сярод чытачак, якія здолеюць ацаніць якасную мастацкую жаночую літаратуру не «на адну гадзіну».

Светлыя гісторыі няпростых жаночых лёсаў у перадваенны і трагічны ваенны час апісвае ў цыкле апавяданняў з жыццесцявардзальнай назвай «Жаночае шчасце бывае...» Валянціна Быстрымовіч.

Шукшынскай мудрасцю вясковай прастаты вее ад лёсаў Ганны, Праскоўкі, цёткі Марфы і іншых, якія захавалі цяпло сямейнага ачага нягледзячы на выпрабаванні і гаротныя падзеі.

Алюзіямі на сімвалы сусветнай культуры — лебядзінае возера (лебядзіна вернасць, лебядзінае каханне, балет П. Чайкоўскага) і міф пра Адысея і верную Пенелопу — упрыгожаны гісторыі каханьня ў апавяданнях «Лебядзінае возера» Валянціны Драбышэўскай і «Вяртанне Адысея і іншыя падзеі на вуліцы Волаха» Святланы Кражавай.

Якая ж вясна без паху мімоз і цюльпанаў? Свежасцю вобразаў і фарбамі жыцця пераліваюцца лірычныя мелодыі Людмілы Воранавай. Яе лірычная гераіня жмурыцца ад сонца і гатова абняць увесь свет, таму што, калі ў сэрцы жыве каханне, то з ім пасяляюцца і надзея, і бясконца радасць:

Когда твое утро
наполнится светом,
взойдет в перламутровой
чаше рассвета
прекрасный цветок
с розовой каймой,
то солнце встает
над моею страной.

(«В игре беспрестанной»)

У любові да роднай Беларусі, горада Гродна прызнаецца ў вершах Людмілы Кебіч:

Я с рожденья с родиной любимой
Радуюсь, страдаю и терплю...
Для меня —
пусть даже хлеб с мякиною...
Край не брошу свой, его люблю.

(«Беларуси»)

Лірычны герой Мікалая Яноўскага «У чаканні вясны...» сядзіць каля печы і марыць перакачаць халады.

У лютую арктычную сцюжу на сустрэчу з беларускімі гераімі — удзельнікамі экспедыцыі, сярод якіх знакамітая сваім подзвігам навукоўцаў сям'я Таццяны і Васіля Прончышчавых, запрашае ў сваім нарысе «Па слядах суйчыннікаў» акадэмік Арктычнай грамадскай акадэміі навук (Санкт-Пецярбург), ганаровы палярнік Расійскай Федэрацыі, удзельнік і кіраўнік больш як 30 арктычных і антарктычных экспедыцыяў, які ўпершыню ў гісторыі ў аўтаномным рэжыме дасягнуў Паўднёвага полюса планеты на механічным транспартным сродку, ураджэнец Віцебшчыны Уладзімір Драбо.

Чарговай перамогай у перакладчыцкім марафоне можна лічыць якасны пераклад апавядання Навума Гальпяровіча «Сіроціна» студэнткі Мінскага дзяржаўнага лінгвістычнага ўніверсітэта Ульяны Жыгалкі.

Завяршае нумар рэцэнзія Анатоля Зэкава на кнігу Змітрака Марозава «Радзіма, радзіна, рабіна мая».

Так разам з «Нёманам» чытач уваходзіць у вясну з цютчаўскім прыпевам: «Весна ідэць, весна ідэць — и тихих тёплых майских дней румяный светлый хоровод толпится весело за ней...»

Таццяна СІДАРАВА

¹ Вельмі каштоўная заўвага, паколькі ў падобных перадачах часцяком збіраюцца людзі не пачуць аўтара (а ўжо такія пісьменнікі, як Гогаль, Дастаеўскі ці Талстой самі свае тэксты каментавалі і не раз, і часта сутыкаюся з тым, што галоўная перашкода для даследчыка — гэта аўтар, а калі ён яшчэ і жывы, то — бяда), а прадэманстраваць свой інтэлектуальны ўзровень, паказаць сябе і эфектна абгрунтаваць сваё разуменне тэксту. — Т. С.

Пра іншы бок каханья

На пачатку красавіка ў Выдавецкім доме «Звязда» пачыла свет кніга Людмілы Кебіч «Неба ў дьяментах». Знаходзячыся на пасадзе старшыні Гродзенскага аддзялення СПБ, Людміла Кебіч шмат працуе для развіцця нацыянальнай літаратуры, але не забывае і пра ўласную творчасць. Яе вершы перакладаліся на рускую, украінскую, азербайджанскую, літоўскую і польскую мовы. І вось зборнік прозы.

Акрамя васьмі апавяданняў («Манька», «Булачка», «Неба ў дьяментах», «Эпідэмія грыпу», «Яблыня» «Дзень першага снегу», «Рабінавая ноч», «Фройншафт на брудэршафт») у кнігу таксама ўвайшла аповесць «Сама, сама, сама, або Сакрэт сямейнага няшчасця», якая падсумавала настрой і мараль папярэдніх твораў. У анатацыі выдання чытаем: «Тэматычна ўсе творы розныя. Гэта і рэальныя гісторыі, і прыгоды, і глыбокія расчараванні, і роздумы пра з'явы жыцця, і няспраўджаныя мары пра сапраўднае каханне». З гэтымі словамі можна пагадзіцца толькі часткова. З агульнай рамантычна-жыццёвай драмы выбіваюцца творы «Булачка» і «Яблыня». У першым апавяданні ідзе размова пра маленькую дзяўчынку Настачку Солад, з якой здэкаваліся аднакласнікі за яе цікавае прозвішча. Матуля спрабавала супакоіць дачку знаёмымі ўсім словамі, што «не прозвішча ўпрыгожвае чалавека, а добрыя ўчынкі». Дзяўчынка скептычна паставілася да матуліных павучанняў, аднак слава і добрыя дзеянні літаральна зваліліся на школьніцу зусім нечакана. Настачка трапіла ў цяжкую, нават небяспечную для жыцця сітуацыю, але змагла захаваць пачуцці годнасці.

Галоўным героем апавядання «Яблыня» стаў звычайны школьнік Віцька. Ён вельмі любіў самалёты і марыў стаць лётчыкам, як яго дзядзька Іван. Але адно здарэнне перакрэсліла ўсе планы і жаданні падлетка. Віця пасталеў і стаў паважаным настаўнікам Віктарам Аляксандравічам. Цяжкі жыццёвы шлях не зрабіў мужчыну злым і недаверлівым. А сакрэт яго добразычлівасці і стойкасці

хаваецца ў звычайным каханні і яблыневым садзе, які з юнацтва дарыў яму спакой і ціхае шчасце.

Астатнія творы напрамую ці ўскосна звязаны з тэмай каханья, якое ўсе хочучы знайсці на цэлае жыццё, але вельмі рэдка такое атрымліваецца. Апавяданні можна падзяліць на тры, што заканчваюцца хэпі-эндом, і тры, што пакідаюць горкі прысмак. Сумных твораў больш, але яны дапамагаюць задумацца пра такія важныя рэчы, як павага і любоў да сябе, чалавечая годнасць, цана каханья, калі не любяць, а церпяць.

Першая гісторыя, з якой пачынаецца зборнік, называецца «Манька» і расказвае пра дзвюх сябровак Антаніну і Марысю, якія адначасова трапілі ў анкалагічны цэнтр. Здаецца, не вельмі добрыя абставіны для шчырых і цёплых гутарак, аднак жанчыны знаходзяць хвілінкі, каб успомніць мінулае. Больш расказвае Марыся. Яе цяжкае, галоднае дзяцінства зрабіла яе стойкай і вясёлай жанчынай, якая на ўсе жыццёвыя праблемы глядзіць з аптымізмам. Як кажа сама гераіня: «Я, каб не гумар, даўно б у магіле была. На адным аптымізме ўсю дарогу

і еду». Яе сяброўка Антаніна іншая. Спакойная жанчына, у якой, здаецца, усё ў жыцці добра: і дзеткі цудоўныя, і ўнукі, і муж кахае. Але гэта толькі ідэалізаваная карцінка для іншых, за якой хаваюцца боль, страх і адзінота...

Працягвае тэму цяжкіх разважанняў апавяданне «Эпідэмія грыпу», дзе галоўнымі героямі з'яўляюцца Аксана, яе сын Мікіта і муж Сяргей — на першы погляд, звычайная сям'я. Але на самай справе назваць сям'ёй тут можна толькі маці і сына, бо бацька ўжо даўно не цікавіцца хатнімі справамі, здароўем блізкіх і іх праблемамі. Аксана цягне на сабе быт, але Мікіта, які стаў разважным мужчынам, пераконвае маці кінуць бацьку, які ўжо даўно яе не кахае, і знайсці іншага. Жанчына амаль згаджаецца, аднак у выніку зноў прымае рашэнне прыкладаць усе намаганні, каб у сям'і ўсё наладзілася. Аўтар адлюстроўвае карціну такіх адносін, дзе жанчына заўсёды безвынікова будзе імкнуцца вярнуць мінулае.

Галоўная гераіня апавядання «Рабінавая ноч» Даша таксама намагалася звярнуць увагу на свае пачуцці адданага працы доктара Паўла Алекшына. Яна стала яго правай рукой, але мужчына жыве толькі гісторыямі сваіх пацыентаў. Даша і Павел сустрэліся праз 10 гадоў, калі ў абодвух было ўжо зусім іншае жыццё. Яны сталі чужымі людзьмі, і ў мужчыны прамільгнула думка: «А магло быць усё па-іншаму...»

«Шчаслівая» частка зборніка складаецца з апавяданняў «Неба ў дьяментах», «Дзень першага снегу» і «Фройншафт на брудэршафт». Гісторыя, назва якой супадае з назвай зборніка, таксама расказвае пра жанчыну, чый шлюб нельга назваць шчаслівым. У яе мужа ёсць каханка з прыгожым імем Земфіра, аднак ён ніяк не можа адважыцца і назаўжды сысці да яе. Чамусьці мужу-зрадніку важна захоўваць гэты ўжо нікому не патрэбны шлюб. Ды галоўная гераіня вырашыла: пакутаваць яна не збіраецца, таму пайшла сустракаць Новы год да дачкі. Там яна сустрэлася з прыемнай маладой парай Алькай і Алесем, якія зноў вярнулі яе ў дзяцінства і падарылі

салодкія імгненні радасці і свабоды. Мінулае яшчэ аддае глухім болям унутры, але Кацярына ведае, што наперадзе — толькі лепшае.

Апавяданне «Фройншафт на брудэршафт» — пра адзінокую жанчыну Паліну Янаўну. Лёс знаёміць яе з цікавым доктарам Сяргеем Васільевічам Гэта гісторыя пра каханне, якое можа зваліцца зусім раптоўна, але яго вельмі чакаеш.

Наступная гісторыя «Дзень першага снегу» адкрывае чытачам свет музычнага каледжа, куды паступілі Святлана і Марына. Зусім розныя па характары, яны хутка знайшлі агульныя тэмы і пасабравалі. Разам хадзілі на заняткі, у сталовую, разам апынуліся ў будатрадзе. З-за сваёй прыроднай гарэзлівасці дзяўчыны вырашылі пажартаваць і тэлефанавалі на розныя нумары, каб знайсці незнаёмага Андрэя. Андрэя яны знайшлі і нават дамовіліся аб сустрэчы на дзень, «калі выпадае першы снег і не будзе раставаць». А чым скончыўся дзясочы жарт, можна даведацца, прачытаўшы гісторыю да канца.

Аповесць «Сама, сама, сама, сама, або Сакрэт сямейнага няшчасця» пра трох жанчын: Алену, Мілану і Ірму. Усе яны нешчаслівыя ў шлюбе, нягледзячы на кар'ерныя поспехі, талент і прыгажосць. Кожная з сябровак спрабуе захаваць шлюб. Для гэтага яны гатовыя цяпець холад, адзіноту, гвалт і боль, але нічога не дапамагае. У выніку выбіраюць розныя жыццёвыя шляхі, але аўтар дае надзею, што цяпер жанчыны будуць выбіраць сябе і сваё шчасце, а не гора і пакуты.

У зборніку Людміла Кебіч узяла важныя праблемы, актуальныя для грамадства: шлюб дзеля шлюбу і гвалт у сям'і, які чамусьці здаецца нормай. Па апавяданнях не зразумела, ці падтрымлівае пісьменніца думку, што жанчыны павінны цяпець абразы, зневажанне і гвалт дзеля захавання ілюзорнага сямейнага шчасця. Але яе гераіні сваім прыкладам паказваюць сур'ёзныя загані грамадства, над выпраўленнем якіх чалавецтву працаваць яшчэ доўгі час.

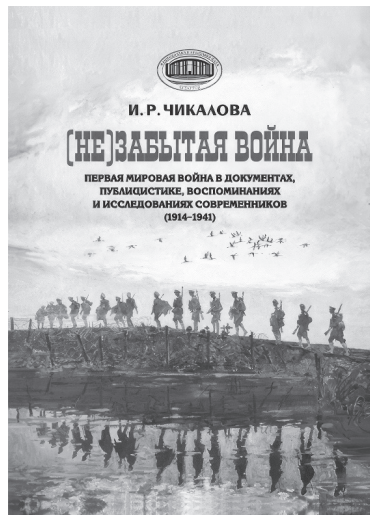
Лізавета КРУПІАНЬКОВА

Публіцыстычны твар Першай сусветнай...

У «Беларускай навуцы» выйшла даследаванне, прысвечанае згадкам пра Першую сусветную вайну 1914—1918 гг. у дакументах, публіцыстыцы, успамінах сучаснікаў. У тых матэрыялах, публікацыях, кнігах, якія датаваны 1914—1941 гадамі.

Першая сусветная вайна паўстае праз прызму ацэнак і ўспрымання падзей, з ёю звязаных, у відавочыма. Вайна паказана як аб'ект пільнага вывучэння цывільнымі і вайсковымі спецыялістамі. Ваенныя і міжваенныя гады з'явіліся найважнейшым этапам абнародавання розных крыніц, якія заслужылі ўключэння ў сучасны навуковы разгляд. Дзякуючы працы Ірыны Чыкалавай «(Не)забытая вайна: Первая мировая война в документах, публицистике, воспоминаниях и исследованиях современников (1914—1941)» можна рэканструяваць многія падзеі, болей вобразна і праўдзіва ўявіць і Першую сусветную, і асоб, якія камандавалі войскамі Расіі і Германіі, іншых краін, якія ўдзельнічалі ў гэтай вайне, а таксама асоб, якія кіравалі дзяржавамі, узначальвалі ўрады і асобныя міністэрствы.

«Работа па асэнсаванні феномена Першай сусветнай, ці Вялікай, вайны ва ўсіх уцягнутых у яе краінах, у тым ліку і ў Расіі, пачалася яшчэ да таго часу, як замоўклі гарматы, — піша аўтар кнігі. — Адрозна пасля яе пачатку ход баявых дзеянняў, хістанні палітычных настройаў, змены эканамічнага становішча, нарастанне сацыяльных праблем — усё, што ў той ці іншай ступені мела адносіны да вайны ці было звязана з ёю, знаходзіла адлюстраванне на старонках газет і часопісаў. Усе яны, не кажучы пра спецыяльныя выданні, былі перапоўнены звесткамі пра вайну: перыядычны друк быў самай першай і аператыўнай крыніцай інфармацыі. І ўжо ў час вайны былі ажыццёўлены першыя спробы сістэматызацыі надрукаваных матэрыялаў. Прыклад гэтаму падала газета «Новое время». Яе рэдакцыя, адзначыўшы, што «сучасныя газеты ўтрымліваюць

надзвычай вялікую колькасць каштоўнага гістарычнага матэрыялу», які можа згубіцца ў велізарным газетным масіве, выдала прадметны паказальнік артыкулаў і матэрыялаў, размешчаных на яе старонках з 1 ліпеня 1914 года Грамадска-палітычны часопісы «Вестник Европы», «Русское богатство» («Современные записки», «Современность», «Русские записки»), «Русская мысль», «Мир Божий» («Современный мир»), «Исторический вестник»

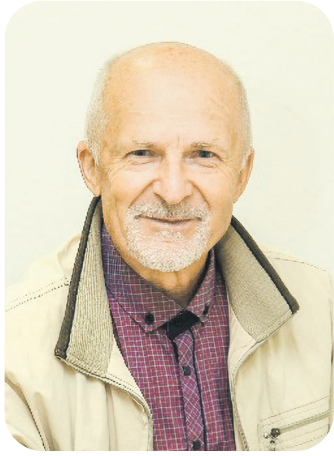
і іншыя ў апошніх нумарах кожнага года інфармавалі аб усіх надрукаваных матэрыялах». Рознымі рэдакцыямі друкаваліся зборнікі дакументаў, законаў, маніфестаў, якія былі прыняты з нагоды вайны. Пачалі выходзіць таксама зборнікі дыпламатычных дакументаў, так ці інакш звязаных з тэмай вайны. Да чытача прыйшлі так званыя «каляровыя кнігі», прысвечаныя міжнароднай праблематыцы. Бакі спрабавалі абвінаваціць адзін аднаго ў развязванні Першай сусветнай... У Расіі выйшла «Аранжавая кніга», у Вялікабрытаніі — «Белая кніга», у Францыі — «Жоўтая кніга», у Сербіі — «Сіняя кніга», у Бельгіі — «Шэрая кніга», у Італіі — «Зялёная кніга», у Германіі — «Белая кніга», у Аўстра-Венгрыі — «Чырвоная кніга». Што да замежных «каляровых кніг», то яны аператыўна былі перакладзены і выдадзены і ў Расіі. Пасля завяршэння Вялікай вайны друкаваліся ўспаміны, мемуары расійскіх палітыкаў, военачальнікаў і дыпламатаў — М. Радзянкі, П. Мілюкова, В. Шульгіна, А. Керэнскага, А. Дзянікіна, А. Лукомскага і многіх іншых. Кнігамі выходзілі

ўспаміны простых удзельнікаў вайны, іх лісты з фронту. У пераглядзе на рускую мову пачылі свет працы замежных палітыкаў і военачальнікаў.

Аўтар кнігі, якая прысвечана агляду бязмежнай прасторы літаратуры пра Першую сусветную, звяртае ўвагу на мастацкую літаратуру, якая па-свойму адкрывае гістарычныя падзеі, паказвае чалавека ў кантэксце розных з'яў і падзей. Пра Вялікую вайну — і творы класіка беларускай літаратуры Максіма Гарэцкага (апавяданні «На этапе», «Рускі», «Літоўскі хутарок», «Генерал» і іншыя), і раманы вялікіх рускіх пісьменнікаў Аляксея Талстога, Міхаіла Шолохава, Канстанціна Федзіна...

Даследаванне Ірыны Чыкалавай, якое пачыла свет да 110-годдзя з пачатку Першай сусветнай, несумненна, — актуальная і патрэбная праца, з якой не лішнім будзе пазнаёміцца не толькі гісторыкам, але і сучасным палітолагам і публіцыстам.

Набыць кнігу можна ў кнігарнях ААТ «Белкніга» і ў кнігарні «Акадэмікніга» у Мінску па адрасе: праспект Незалежнасці, 72. Мікола БЕРЛЕЖ

Фёдар ГУРЫНОВІЧ

Вялікдзень

Не я б'ю, вярба б'е.
За тыдзень — Вялікдзень!

Ах, памяць, крынічкай гаючай
Лячы нашы душы, лячы...
Бабуля зусім небалюча
Вярбінкаю б'е на плячы.

Каб рос працавітым, вялікім,
Каб верыў вадзе і траве,
На вербнай нядзельцы галінку
Яна асвяціла ў царкве.

І я тую цэркаўку помню,
Хоць меў усяго тры гады.
Як велічна ў сонечных промнях
Ззяў купал я залаты!

А потым бульдозер пад'ехаў,
І, мусіць, за п'яны барыш

Няголены д'ябал са смехам
Накінуў вярбоўку на крыж.

Драўляныя сцены растрэшчыў
І вылез з кабіны: — Хан-на!
Але, ліхадзей невідучы,
І сам неўзабаве сканаў.

Не знаю, хто быў гэты злыдзень.
А ўбачу катах на вярбе,
І зноўку за тыдзень — Вялікдзень
Бабуля галінкаю б'е.

Каб быў, як зямелька, багатым,
Руплівым, нібыта пчала...
Бабулька, якія мы страты
Панеслі! Каб знаць ты магла.

Не толькі царкоўныя дзверы,
Не толькі іконы й крыжы —
І сутнасць, і шчырасць, і веру
Зламалі ў нас, што ні кажы.

А сёння стаім на каленях:
Не дай нам прапасці, Гасподзь,
Пачуй нашы просьбы-маленні,
Наведай нас, хоць мімаходзь.

Бабуля, дарогай святою
Вярніся і розгай з куста
Хваішчы што ёсць моцы за тое,
Што веру згубілі ў Хрыста.

Прыйдзі, зацяпі нашы свечкі.
Мацней твая вера за смерць.
Прыйдзі і чырвоным яечкам
Няўдзячных нашчадкаў прывець.

Бабуля Марыя, ты прыйдзеш,
Як часта прыходзіла ў снах.
І ўспомню я: сонца, Вялікдзень,
Чырвоныя яйкі, вясна.

Вяскоўцы ікону пранеслі.
Святочна і радасна спрэс...
У душах, Хрыстос, уваскрэсні,
Як ты ўжо аднойчы ўваскрэс.

Бабуля Мар'я

За кроснамі сядзіць, як за раялем,
Бабуля Мар'я; і чароўны ўзор
Яе хвалюе, мучыць, акрыляе,
Узносіць у фантазіі да зор.

І вось ніты нацягнуты,
як стрункі, —
Чырвоныя і белыя, што снег.
І ўжо яна выкладвае карункі,
Якія, пэўна, выглязелі ў сне.

Гадоў бабулі крышачку за сорака,
Ва ўзор майстрыха ўкладвае душу.
Яна купіла ўчора мне сцізорык,
І я ёй цэўкі ў кошыку наішу.

Бабуля гладзіць чубчык мой упарты:
Бо першы я ў яе, любімы ўнук.
Праз два гады я сяду ўжо за парту.
А бёрда глуха ляскае: грук-грук!

І весела ў чаўнок нырае цэўка.
Няма калі бабулі адпачыць.
Стаіць у хаце кіславата-цёрпкі
Пах вырабленых толькі што аўчын.

І слізгае чаўнок, як апантаны,
І выюць чэрці вусцішны ў трубе.
Ну, а дзядуля ў нас адукаваны:
Чытае ён газету ў нос сабе.

На панажы, нібыта на педалі,
Бабуля націскае — кветкі тчэ;
Яна як быццам грае на раялі,
І музыка з-пад рук яе цячэ.

Планета дзяцінства

Як сум невыказны ў куток нас зацісне,
Ці здушыць за горла мана альбо зло,
Вяртаемся мы на планету дзяцінства,
Дзе ўтульна пад матчыным
крыллем было.

Былі там высокія самыя дрэвы,
Цвілі там вясною цнатліва сады,
Там казка ўпляталася ў сон наш
нядрэмна.
Як хочацца часам вярнуцца туды!

Там ззяла вясёлка ў праменні агністым
І коцікі лашчыліся на вярбе.
Планета дзяцінства,
планета дзяцінства,
Здароўя і шчасця, і ўдачы табе!

Хай ветлае сонейка свеціць нязменна,
Паміргваюць лямпачкі, як светлякі.
Няхай падростае надзейная змена,
Якой задаволены будуць бацькі.

Няхай у заўсёдным жыўуць
трыадзінстве
І явай чароўнай з'яўляюцца зноў
На слаўнай, цудоўнай планеце дзяцінства
Надзея і вера, і ваша любоў.

Хай шчоўкаюць весела веснія птахі,
Хай людзі жыўуць на Зямлі, як сябры.
Хай ясніцца мірнае неба над дахам,
Дзятва хай смяецца ў зялёным двары.

Няхай дабрыня нас
і шчырасць атуляць,
Бо рокат ракетны даўно ўсім абрыд.
І ўвесь белы свет наш,
і ўвесь дабрабыт
Дзіцячай слязінкі адной не каштуюць.

Настасся НАРЭЙКА

Студзеньскі дзённік

23.01.

Калі сэрца баліць, значыць, сэрца жывое.
І спакою не будзе, не будзе спакою.
І не будзе забавення ад ціхага болю,
Што змаўкае падчас і не знікне ніколі.

Гэта сэрца забыла,
што можна не рвацца,
Што магчыма кахаць
і жывым заставацца,
Што магчыма за шчасце плаціць
не бядою,
А слязамі адно — срэбразвоннай вадюю.

Я за сэрца тваё ўсё аддаць
не гатова,
Хіба толькі маё неспакойнае слова,
Тое слова, што вершам самотным
ліецца,
Тое слова, якое памерла, здаецца.

Ды жывое яно. Слова — шчасця аснова,
Слова — казка, маланка,
«бывай» і адмова,
Слова — вера, туга і асенняе скерца,
Слова — крок завяршышальны.
Адзін застаецца.

Слова — горыч, палын, што на вуснах
згарае,
Слова — шчасце паэта, дарога да раю.
Адам гэтае слова.
Што мне застаецца?
Ты не ўзяў у свой час незагойнае сэрца.

Ты не ўзяў. І яно развучылася верыць.
І, як гром, непад'ёмныя бразнулі дзверы.
Забірай. І няхай шкадавання
не будзе.
Мы адны. Мы — самотныя,
сумныя людзі.

24.01.

Калі не ўратуюць класічныя словы,
Пішы на палях — свае.
Паперу яны прадзяруць да асновы
І створаць нанова яе.

І тэксту старога сівая павута
Распусціцца — перавяжы!
О, не! І радкоў незямная пакута
Ліне са збалелай душы.

І новае слова праступіць узорам,
Нібыта на шкле. Бо зіма.
Мы нашых памылак ужо не паўторым.
Былі? Адбылі. І няма.

І слова адзіна маім застаецца.
Не бойся. Цябе не кране.
У кнігу яго запішу, як у сэрца.
І больш ты не ўбачыш мяне.

Спакою твайго не крану аніколі.
Ні словам, ні гукам — нічым.
Стагоддзямі ж кнігі жыўуць у няволі...
Мы ў ёй неадольна маўчым.

Я кнігаю стану на пыльнай паліцы.
І вершы — як попел і дым.
Я імі аднымі і буду маліцца
За радасць у сэрцы тваім.

25.01.

Напішы мне адзіную праўду на свеце.
І якой ні была б, я спакойна прыму.
Недзе б'ецца ў акно заінелае веце,
І так холадна... Холадна! Сэрцу майму.

Напішы мне, як ёсць. Не шкадуў.
Адступіся.
Не змякчай ані слова, мана — не для нас.
Недзе неба замерзла ў загадкавай высі.
Зледзянеў да нутра наш разбураны час.

Напішы. Я пра літасць прасіць
не пасмею.
Гэта холад зімы запалоніў душы.
А пра шчасце яднання, вясну і надзею
Я аднойчы сама новы верш напішу.

Дэбют

Мацвей ЛІШЫН

* * *

У шэрай поўсці дзён зімовых,
Дзе дождж без перапынку лье,
Ніводнай «казачнай» умовы:
Нічога тут не існуе.

Адзін ратунак —
вусны, вочы,
Твой водар і яшчэ вясна,
Якая нам насустрач крочыць...
Яднае нас яна адна.

* * *

Дзе ў небе тысячы агнёў,
Там і твае зялёныя вочы...
За мной штодзённа зноў і зноў,
Нібы пугач з галінкі, сочаць.

А кожны ранак для мяне,
Як тыя па вясне пралескі...

І думак хвалі ў галаве...
Пакой... і кавы водар рэзкі.

* * *

Мая зіма, сны давідна,
Без храбусцення снегу.
І дзень тады прайшоў дарма,
Ляціць кудысь з разбегу,

Як чалавек, што праз гады
Не здольны сам прагнуцца,
Змяняе вёскі, гарады...
Але куды памкнуцца?

* * *

Мой «апошні» аўтобус спазніўся,
Кроць у попеле шэрай імглы.
Дзякуй Богу, што сам не згубіўся...
Горад раницай нейкі малы.

Горад раницай сонны, пануры.
Мільгаціць ні аб чым святлафор.
Адчуваю сябе бы без скуры...
Сапраўды, я даўно паміж зор.

Сон

Ішоў навобмацак у цемру.
Дамы, над імі крумкачы.
Ізноў то веру, то не веру...
Душа навыварат, крычыць.

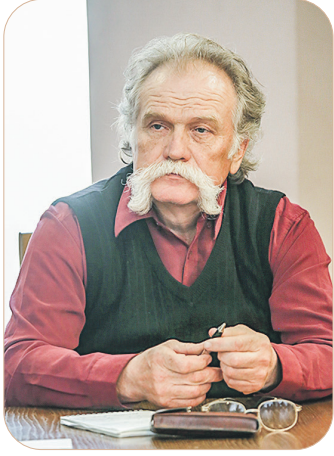
Кладуся роўна на падлогу.
На небе тысячы вачэй.
Не прыйдуць мне на дапамогу —
І энк гучыць. Цішэй, грамчэй...

Не здольны болей усміхацца,
Але мая ладдзя плыве.
Прачнуўся. Ранак. Зноў збірацца
Туды, дзе сонейка жыве.

Непераможны злом¹

Раман. Частка 2.

Урывак

Віктар ПРАЎДЗІН

Дваццаць дзевятага красавіка
Аўторак (трохі больш за поўнач)

Доўга прыверваліся арыштанты да новых абставін, ды ў нейкі момант усё ж пачалі перакідвацца, на першы пагляд, быццам бы пустымі выразамі. Каб распачаць гаворку, у кожнага само па сабе ўзнікала пытанне: «За што?..» Адказ гучаў стрыманы: «Ні за што... Людзі абгаварылі...» Далей — больш. Патроху амаль усе разгаварыліся, і той, хто назваўся Вярцінскім, смела сказаў: «Цяпер данос і нагавор — зброя дзісенскіх уладароў!..» Пасля гэтых слоў сядзельцы зноў надоўга замаўчалі, відавочна, спужаліся смеласці гэтага чалавека, у постаці якога, і асабліва ў голасе, чуліся смеласць, самавітасць, упэўненасць.

Нечакана загаварыў чалавек, што некалькі гадзін моўчкі сядзеў каля сцяны, абхапіўшы галаву далонямі, і нешта незразумела мармытаў сабе пад нос.

— Да людскіх нагавораў мы з жонкай прывыклі... — прамовіў ён і абвёў прысутных нейкімі, як замыленымі, белаватымі зрэнкамі. Спыніў позірк на адзіным квадратным акенцы пад столлю, у якім бачыўся маленькі кавалак неба. — Божа, памажы!.. — адчайна выкрыкнуў чалавек. — Нас з жонкай абвінавацілі, быццам нашы сыны-афіцэры ваююць на баку белагвардзейцаў!.. Ці ж можна ў гэткае паверыць, калі ў нас ніколі не было сыноў?! Змоладу мы хацелі, мы вельмі хацелі, каб у нас сыны былі!.. Ды Бог не даў!.. Арыштавалі, абвінавацілі, і ніхто слухаць не хоча, стаяць на сваім: «У Чуро сыны ёсць, і яны — белагвардзейцы!..» Дзе шукаць праўду?.. Мяркую, нас у кучу сабралі і, пэўна, у Віцебск павязуць?.. Спадзяюся, там змогуць ва ўсім разабрацца!..

Бацюшка Канстанцін толькі ўзняўся, каб падысці да Чуро і паспрабаваць супакоіць, ды ў гэты момант у калідоры гучна затупалі, хтосьці грукнуў у дзверы каваным ботам, пэўна, каб разбудзіць сядзельцаў. Нервова скрыгатнуў у замку ключ, пагрозліва рыпнулі дзверы, і ў камеру ўваліліся некалькі чалавек.

Сярод іх быў начальнік турмы Юргас, намеснік начальніка міліцыі Баброўскі, які назваў сябе і важна абазначыў пасаду. Ён выцягнуў з кішэні напалам складзеную запіску, разгарнуў, строга аб'яў: — Жданаў, Сакалоў, Корсак, Чуро, Вярцінскі, Лазараў і Завадскі — на выхад... — Лазараў і Завадскі ў іншых камерах, — удакладніў Юргас.

— Каго назваў, выводзім на вуліцу, Лазарава і Завадскага таксама трэба даставіць!..

— Нас пераводзяць у Віцебск?.. — збіраючы свае рэчы, запытаўся Чуро і выцер рукавом заплаканыя вочы.

— Так, у Віцебск... Рэчы свае не бярыце, — незадаволена буркнуў Баброўскі, дадаў: — Заўтра давязем!..

— Ніколі гэткага не было, каб назаўтра рэчы прывозілі!.. — насцярожыўся Вярцінскі. — Мы і самі!..

— Загадана выходзіць, значыць, выходзім!.. — злосна штурхнуў Вярцінскага незнаёмы чалавек, апрануты напалову

ў вайсковае, і густа вылаяўся матам. Камера імгненна напоўнілася сівушным перагарам, а ён ужо штурхаў усіх, хто трапляў пад руку, на выхад, да дзвярэй.

— Мяне не называлі! — напята выкрыкнуў аптэкар Нэйштат.

— І мяне таксама, — схваўся далей, у самы куток камеры, Гайлевіч.

— І я не названы!.. — у адзін голас ускрыкнулі Мікуцкій, Аколаў і бухгалтар Куперман.

— Хоць апрануцца можна? — запытаўся Корсак. Ён усё зразумеў і моўчкі пачаў раздаваць свае рэчы тым, хто заставаўся ў камеры.

— Апрануцца можаце, — паблажліва дазволіў Баброўскі. Памаўчаў, дадаў: — На гэта ў вас тры минуты!..

— Ніякага парадку ў турме!.. — пагардліва вышукваючы, каму б яшчэ паддаць кухталёў, ускрыкнуў той жа нецвярозы, наблізіўся да Юргаса, зладна прасіпеў: — З першага мая тут будзе ўстаноўлены жалезны парадак!..

— Валынец, Стэфан, ты на што намякаеш? — перапытаў Юргас і выставіў рукі, каб п'яны не набліжаўся і не дыхаў на яго перагарам.

— Хутка даведаешся, — праз тлустыя вусны з прыліплым да іх хлебнымі крошчакі, а можа, і што іншае зачэпілася за куткі рота, прасіпеў Валынец, хістануўся, мог і паваліцца, ды Баброўскі падтрымаў.

— Ідзі, чакай на вуліцы, — Баброўскі падштурхнуў памочніка да дзвярэй, на арыштантаў прыкрыкнуў: — Хутчэй апранайцеся, і выходзім!..

Па тым, як Баброўскі з канваірамі ўваліліся ў камеру, па разбэшчаных паводзінах п'янага Валынца іерэй імгненна зразумеў, да чаго трэба рыхтавацца. І ўсё ж надзея заставалася: магчыма, іх насамрэч павязуць у Віцебск... Яго першага пад аховай вывелі на вуліцу.

Сырая слотная ноч цяжкім удуршлівым змогам бы праглынула бацюшку Канстанціна, як толькі ён сышоў з турэмнага ганка і зрабіў некалькі крокаў па яшчэ добра не прасохлай з зімы зямлі. Уздыхнуў на поўныя грудзі, і чамусьці гэтая стоеная тупая ноч падалася сапраўднай бандыцкай хаўрусніцай. Нават уявіў, як непраглядная цемра ўкрывае злодзея ад старонніх вачэй і змывае сляды нядаўняга зладзейства. Незаўважна для сябе зрабіў яшчэ некалькі крокаў, і тут жа ў спіну — грозны вокрык:

— Стой, страляць буду!..

Хтосьці нябачны, уккрыты начной слотай, бы падзядорыў і сябе, і таго, хто першы абазначыў намер «страляць», спакойна прамовіў:

— Ты, поп, яго не слухай, бяжы... — Шчоўкнуў затвор вінтоўкі. — Ты ні кропелькі не прайграеш, наадварот, застанешся ў выйгрышы!..

— Добрай справе і мы паможам!..

Пачуўся здзеклівы рогат нябачнай, калі меркаваць па агеньчыках папярос, шматлікай каманды.

Ад гэтага зладзейскага рогату зрабілася млосна, здавалася, халодныя шчупальцы пачалі мацаць ступні ног, потым вышэй, праз секунду яны халадзілі ўжо ўсе ногі, ігольчатымі стрэмкамі прашчупвалі грудзі, скроні, падбіраліся да сэрца... Нечакана пачуліся ціхія гукі азбукі Морзе: ці-ці-ці та-та-та ці-ці-ці... Гэтая манатонная незвычайная музыка кропак-працяжнікаў у нейкі момант іерэю стала блізкай і зразумелай, ды невядома адкуль узніклы настойлівы шэпт пачаў забіваць «марзянку»:

«...Бяжы — і канец мучэнням... Бяжы — і выжывеш... Бяжы — і стралкі прамажучь... Ты толькі бяжы! — падбадзёрваў упарты шэпт. — Бяжы,

я адвяду бяду... У гэтых алкаголікаў рукі трасуцца... Яны абавязкова прамажучь... Бяжы, ты малады, табе жыць ды жыць... Бяжы!..»

— Мо тое і праўда?.. — толькі прамільгнула ў бацюшкі Канстанціна бяжылая, спакусная думка — і ў нагах адразу з'явілася незразумелая лёгкасць, цела само па сабе наструнілася і было гатова кінуцца прэч, як мага далей ад гэтага пагібельнага месца... Ды раптам сэрца захвалалася, і трожкі вышэй яго, каля саска, пацяплела, здавалася, вось-вось з'явіцца тое жаданае святое цяпло, якога бацюшка заўсёды чакае. Яно з'яўлялася не па жаданні, а само па сабе, часцей у царкве падчас святой літургіі, і тады бацюшка Канстанцін разумеў, што Бог побач, гэта Яму вернікі сляваюць псалмы і прысвячаюць святыя евангельскія маленні!..

— Божа, падкажы, што мне рабіць? — прашаптаў іерэй, з цяжкасцю перамагаючы заганнае жаданне падпарадкавацца таму, хто ўжо ласкава нашэптавае абмазілах з вінтоўкамі. Адказу не было... — Божа, змілуйся... Духам сілы Тваёй умацуй мяне... — бацюшка Канстанцін прасіў аб дапамозе, але нішто больш не варухнулася ў грудзях.

«...Бяжы — і ні пра што не думай!.. Пабяжыш — і я ва ўсім буду табе дапамагаць!..» — настойліва, як загад, гучаў голас, ды цяпер іерэй добра ведаў, хто яго спакушае.

Слёзы распачы і жалю каціліся з вачэй, губы надрыўна шапталі:

«Отврати Лице Твое от грех моих и вся беззакония моя очисти. Сердце чисто созижди во мне, Боже, и дух прав обнови во утробе моей. Не отвержи мене от Лица Твоего, и Духа Твоего Святого не отыми от мене. Воздаждь ми радость спасения Твоего, и Духом Владычним утверди мя...»

У нейкі момант бацюшка Канстанцін пачуў голас таткі, бацюшкі Дзмітрыя:

«Слухай сэрца сваё!.. Не чакай і не шукай дзівосаў, не спадзявайся на парады, асабліва незнаёмцаў!.. Успомні тыя журботныя святыя ночы, што правёў у малітвах, і таксама прасіў у Госпада нашага Ісуса Хрыста падказкі, якім шляхам ісці ў жыццё?.. Ведаю, ты не пачуў ад Яго падказкі, і сам прыняў рашэнне: прысвяціць жыццё служэнню Богу!.. Сягоння той самы выпадак, калі рашэнне ты павінен прыняць толькі сам!.. І ўсё ж падказка ёсць!.. Калі прымеш правільнае рашэнне, унукі, праўнукі, прапраўнукі тых, хто сягоння навіў на цябе зброю, будуць стаяць у царкве на калянях і маліць Госпада нашага Ісуса Хрыста аб прабачэнні грахоў сваім продкам...»

— Так, татка, так!.. Я служу Госпаду!.. — шапталі і шапталі скусаныя да крыві вусны. — Служыў і буду служыць Госпаду!.. Да самага канца!.. — гучна, упэўнена сказаў бацюшка Канстанцін і адразу адчуў, як загарэлася тое чаканае і жаданае цяпло над сэрцам.

— Што ты, поп, там шэпчаш? — Валынец падбег да бацюшкі Канстанціна, штурхнуў у плячо, угледзеў шчаслівую ўсмешку на твары іерэя і разгубіўся, ды толькі на секунду. Ён яшчэ раз балюча ўдарыў бацюшку Канстанціна, азірнуўся на Баброўскага, успомніў, што да пары не павінен гаварыць, куды павядуць арыштантаў, прасіпеў: — Табе, п'яка на маім целе, смешна?! Ну, пачакай!.. Праз паўгадзінкі прыпомню!.. Крывавай юшкай захлынешся!.. Ваўком увывеш!.. Прасіць будзеш, каб дабіў!..

— І табе, Валынец, і дзецям тваім Божай ласкі, — сказаў бацюшка Канстанцін, па звычцы ўзняў руку і перахрысціў яго.

— Я табе пакажу ласку!.. — з пенай вызверыўся Валынец і з усёй сілы адштурхнуў ад сябе іерэя. Ён спалохана азірнуўся, каб зразумець, ці бачыў хто, што яго поп перахрысціў, і з яшчэ большай злосцю прасіпеў: — Я цябе нагайкай гэтак аблашчу, што на месцы сканаш, я цябе!..

Грозны голас Баброўскага ацверазіў крыклівага памочніка:

— Валынец, ці не рана прымерваеш на сябе картуз начальніка турмы?.. Ідзі, дапамагай!..

— Бягу, таварыш Баброўскі, бягу!.. Гэта я так... Каб поп ведаў і паважаў нас, начальнікаў!..

Яшчэ трохі мінула часу, і арыштантаў пастроілі ў калону па два, свяшчэнна-служыцелі аказаліся побач, плячо ў плячо. Прывялі дзвюх жанчын. Адна кінулася да Чуро, і ён абняў жонку, прытуліў да сябе, нешта супакойвальнае зашпатаў!.. Другая, як бацюшка Канстанцін зразумеў, была сястрой Лазарава. Яна прыхінулася да брата і ціха, напаяўголасу, заплакала. Завадскага, трымаючы пад руку, апошнім спусцілі з нязручных высакаватых прыступак.

— Гэты біцца кінуўся — ну, і атрымаў!.. па рэбрах!.. — цяжка сапучы, з вінаватымі ноткамі ў голасе гукнуў з ганка адзін з канваіраў.

— Малайцы, цяпер ён ціхі будзе, — пахваліў канваіраў Валынец.

Баброўскі папрасіў Юргаса пераправерыць арыштантаў у калоне, і начальнік турмы тут жа адрапартаваў, што сядзельцы выведзены для канваіравання адпаведна заяўцы выканкама. Баброўскі кінуў памочніку, маўляў, камандуй, і Валынец крыкнуў: «Калона, прама, шагам марш!..» Калона скаланулася, хістанулася, і сядзельцы няспешна ўразнабой зашморгалі падэшвамі па золкай выснавай імялі.

Нейкі час ішлі моўчкі.

— Айцец Канстанцін таксама ведае, што нас вядуць на расстрэл, а не пераводзяць у Віцебск?.. — шэптам запытаўся Аляксей Сакалоў.

— Ні кропелькі ў тым не сумняваўся і не сумняваюся, — адказаў бацюшка Канстанцін.

— І вы гэтак спакойна пра смерць?..

— Кажу, бо нічога змяніць не магу!..

— Прапаную аб'яднацца і каля першых кустоў!..

— Адкажыць размовы, — ціха сказаў Баброўскі. Ён вельмі хацеў, каб калона арыштантаў як мага даўжэй заставалася нікім не ўбачанай і не пачутай. Толькі гэтага дабіцца не ўдалося, галасы канваіраў з кожнай хвілінай мацнелі, чуліся смех, брудная ляянка!..

— У мяне саспеў план!.. Я прапаную пабег, — прашаптаў Сакалоў. — Мясцовасць ведаю... Хутка пачнуцца хмызнякі, і калі мы ўдвух шуснем у розныя бакі!?. Пэўна ж, бачылі калісь, як гэта робяць зайцы?.. — І, не чакаючы адказу, дадаў: — Палова з канваіраў, калі меркаваць па гамане, ужо нецвярозыя, а другая палова хутка ўвойдзе ў норму першых!.. Ды і чорная, шчылёная ноч нам стане памочніцай!.. Што скажаце?.. Згода?..

— Аляксей, прага да жыцця дасць вам сілу і моц!.. Толькі што будзе потым, пасля ўцёкаў? На другі ці трэці дзень зловяць і давядуць пачатае да канца!..

— Змяню месца жыхарства, магчыма, і прозвішча!.. Як вам такі варыянт?..

— Рызыкуйце, гэта ваша рашэнне і ваш выбар, — спакойна прамовіў бацюшка Канстанцін. — Мой выбар і маё цвёрдае рашэнне:

ШТО БОГ ПАШЛЕ, ТОЕ І БУДУ ЦЯРПЕЦЬ!..

¹ Цалкам другую частку рамана «Непераможны злом» можна будзе прачытаць у № 5—6 часопіса «Полымя».

Першая аकोпная праўда

Мікола Лупсякоў нарадзіўся ў Маскве, але дзяцінства яго і большая частка сталага жыцця прайшлі на бацькоўскай радзіме на Жлобіншчыне. Лёс склаўся няпроста. Але менавіта шматлікія выпрабаванні і далі матэрыял для будучых твораў. Галоўным жыццёвым экзаменам на сталасць і чалавечнасць стала Вялікая Айчынная вайна. Артылерыстам удзельнічаў у баях за Маскву, ваяваў на Цэнтральным, Варонежскім франтах, пад Харкавам. У сакавіку 1943 года быў цяжка паранены ў галаву і пасля лячэння дэмабілізаваны.

Мікола Лупсякоў.

Тэма Вялікай Айчыннай вайны стала для Міколы Лупсякова самай блізкай. У ліку самых вядомых яго твораў можна згадаць аповяданне «Пераправа» (1957). Сюжэт нескладаны. Ідзе фарсіраванне вадзяной перашкоды, а потым бой за ўтрыманне захопленнага плацдарма. Але сюжэт тут толькі сродак для раскрыцця ўнутранага свету герояў, іх паводзін у час экстрэмальнай сітуацыі. І зрабіў гэта пісьменнік па-майстэрску, што дазваляла крытыкам ставіць яго ў адзін рад з пісьменнікамі, якія першымі паказалі так званую аकोпную праўду.

Наогул ён быў майстрам малых эпічных жанраў, адным з найлепшых беларускіх аповядальнікаў. Аб гэтым сведчаць і яго шматлікія зборнікі: «Першая атака» (1946), «Мост» (1947), «На берагах Дняпра» (1966) і іншыя.

У 1921 годзе, калі яму было няпоўныя два гады, сям'я вярнулася на гістарычную радзіму — у вёску Папаратнае Жлобінскага раёна. Тут Мікола Лупсякоў закончыў сямігодку. Пасля вайны доўгі час жыў у пасёлку Стрэшын. У сярэдзіне 1990-х аўтар гэтых радкоў запісаў успаміны яго родзіча, былога настаўніка, таксама ўдзельніка Вялікай Айчыннай вайны Мікалая Шаўцова (1924—2008). У іх раскрываецца тая непаўторная атмасфера, у многім сёння згубленая, што панавала ў сялянскім асяроддзі ў сярэдзіне XX стагоддзя: «На стыку двух папаратнянскіх пасёлкаў (Вішанкі і Ляды) проста на выгане, каля балота, непадалёку ад невялікага ручая, што падзяляў гэтыя два паселішчы, восенню 1933 года адразу за адзін дзень з'явіліся хата, хлёў з павеццю для дроў і нават агароджаны двор з варотамі на вуліцу і агарод. У наш час скажы: “За адзін дзень!” — не павераць. Ды як паверыць, калі сусед з суседом, брат з братам грызуцца, днямі

і гадамі не размаўляюць, развучыліся радніца. А тады сваяцтва, нават далёкае, было ў пашане, і сусед з суседом жылі як родныя...»

«У павазе была і талака — добраахвотная праца, якая аб'ядноўвала людзей, — успамінаў Мікалай Андрэевіч. — На талакі ішлі як на свята, іншы і сарочку новую надзяваў. Народу збіралася да паўсотні, а то і больш, нават дзеці для падсобных спраў. Па ходу вызначаўся кіраўнік-галава ўсёй справы. Усе працавалі старанна і добрасумленна і, канешне ж, бясплатна. Толькі па заканчэнні работ гаспадар, калі дазваляў яго дастаток, накрываў стол. Выпівалі ж у меру і з розумам.»

«...Праз тыдзень-другі пасля завяршэння ўсіх работ у новую хату пераехала сям'я Радзівона Яфрэмавіча Лупсякова, якога тут абралі старшынёй толькі што ўтворанага калгаса. Радзівон Лупсякоў у недалёкім мінулым — балтыйскі матрос, з 1909 года з'яўляўся членам ленинскай партыі, удзельнічаў у штурме Зімяна палата, быў у Маскве эмісарам ад Чырвонбалта, у Маскве і ажаніўся з худзенькай, шчульнякай Лукер'яй Сямёнаўнай — і пайшло качавое жыццё: Масква — Петраград, Петраград — Масква. А потым паклікала Радзівона Яфрэмавіча родная старонка, ды так больш нікуды і не адпусціла. Тым часам сям'я поўнілася дзецьмі: Міколка, Надзейка, Валодзька — менавіта так прынята было ў гэтай сям'і называць дзяцей, ды і мужа свайго,

чалавека, які важыў 120 кілаграмаў, Лукер'я Сямёнаўна называла не іначай, як “мой Родзька”, а ён яе — “Лунай!”».

«Радзівон Яфрэмавіч быў родным дзяцкам маёй маці, малодшым братам бабулі Лізы, — засведчыў мой суразмоўнік. — Я і Валодзька былі аднагодкамі, хаця ён даводзіўся мне дзяцкам. З першай сустрэчы паміж намі склаліся чыстыя, сяброўскія адносіны... У сям'і Лупсяковых любілі і ўмелі спяваць пад гітару, пад балалайку, хорам і ў адзіночку. Цудоўна спявалі, асабліва Надзька! І вельмі хутка па вечарах да іх стала збірацца моладзь, ды і людзі больш сталага ўзросту пацягнуліся сюды. У Лупсяковых было і шмат кніг. Заставалася толькі здзіўляцца, як гэтая сям'я, пераязджаючы з месца на месца, здолела захаваць такое багацце. Кнігі займалі добрую палову новай хаты, якая, праўда, была невялічкай, усяго на чатыры вакны. Чыталі ўсе. Трынаццацігадовы Валодзька ў нашым класе быў самым адукаваным і начытаным. З ім мы не маглі зраўняцца нават усе разам. Ён экспромтам складаў вершы і, напэўна, стаў бы добрым паэтам, але загінуў у вайну ўсяго за два месяцы да Перамогі.»

«...Пасля заканчэння Папаратнянскай сямігодкі Мікола Лупсякоў надоўга знік з вёскі, — працягнуў Мікалай Шаўцоў, — а ў 1937 годзе ў газеце “Піянер Беларусі” з'явілася яго п'еса “Каштоўны скрутак”, а хутка — і аповяданне “Каля кастра”. У нашым школьным драмгуртку гэтую п'есу адразу ж развучылі і паставілі на сцэне ў калгасным клубе, а дакладней, у былой царкве, дзе алтар прыстасавалі пад сцэну. Народу набілася шмат, і нам давялося ставіць п'есу тры суботы запар. П'еса расказвала, як піянеры адной школы, збіраючы металом на месцы былых баёў з белапалкамі, знайшлі зарослы травой і засыпаны пяском агнявы пункт станковага кулямёта... Тут яны адкапалі металічную скрыню з-пад кулямётных лентай, а ў ёй — чырвоны сцяг палка. Высветлілася, што гэты полк быў расфарміраваны, але, дзякуючы піянерам, часць зноў была адноўлена. Аднойчы, прыехаўшы да родных на пабыўку, на адну з нашых пастановак трапіў і сам аўтар, тады малодшы студэнт. Яго цёпла прадставіў гледачам наш дырэктар школы, настаўнік рускай мовы і літаратуры, кіраўнік драмгуртка Андрэй Якаўлевіч Лаковіч. Васкоўцы дружна віталі гарачымі апладысманамі і добразычлівымі поглядамі свайго дамарослага пісьменніка.»

З вайны Мікола Лупсякоў вярнуўся інвалідам першай групы з выбітым вокам і асколкам у галаве. Урачы забаранілі займацца фізічнай, разумовай працай. Але Мікалай Радзівонавіч не мог жыць і не пісаць — проста не мог. «Родныя яго — бацька, маці, сястра — у гарадскім пасёлку Стрэшын паставілі сабе невялікі драўляны домік, бо з усёй вёскі Папаратнае пасля вайны ўцалела толькі адна хата, і тая без даху, — дадаў Мікалай Шаўцоў. — Маючы кватэру ў Мінску, Мікалай Радзівонавіч па некалькі дзён жыў у Стрэшыне. Цягнуў яго сюды Днепр. А творы яго перыядычна друкаваліся ў розных выданнях, выходзілі і асобныя кнігі. ...Аднойчы ў канцы 50-х гадоў яму стала дрэнна, давялося адвезці яго ў Магілёўскую неўралагічную бальніцу, дзе ён праляжаў некалькі месяцаў. Выклікалі туды і яго маці. Урачы прапанавалі зрабіць аперацыю па выдаленні асколка, але не гарантавалі пры гэтым жыццё. Патрабавалася згода маці, на што Лукер'я Сямёнаўна не пагадзілася. “Няхай жыве такім, які ёсць”, — быў яе адказ. Пасля бальніцы ён жыў то ў Мінску, то ў Стрэшыне, але больш у Стрэшыне. Час свой праводзіў на Дняпры, на прыродзе, на кантакце з людзьмі ішоў неахвотна... Тут жа ён і пісаў свае творы. Яго зямляк вядомы беларускі паэт Хведар Жычка (1927—2007) заўважыў: “Ніхто не бачыў, калі Мікола Лупсякоў пісаў”. Сябры-пісьменнікі, асабліва Анатоль Астрэйка, імкнуліся аказаць яму дапамогу ў матэрыяльным плане, адшуквалі заказы на пераклады з рускай на беларускую мову. Ганарары для яго ў той час былі адзінай крыніцай існавання. Пенсію сваю ён пакідаў сям'і ў Мінску. Аднойчы ўзяўся за пераклад адной брашуры... аб племянных быках. Толькі пачаў працу, а тут чарговы прыступ хваробы галавы. Лукер'я Сямёнаўна прыбегла да мяне, загаласіла: “Тэрмін заказу канчаецца, а справа не зроблена”. За ноч з невялікім я зрабіў гэты пераклад. Праз некалькі тыдняў атрымаў ганарар на 1980 рублёў за суаўтарства. Прошы, канешне, аднёс Лукер'і Сямёнаўне... Так вольна жыў і тварыў Мікола Лупсякоў.»

У Стрэшыне захаваўся дом, дзе ён жыў. Вуліца названа ў гонар пісьменніка-земляка. У Жлобінскай цэнтральнай раённай бібліятэцы імя Н. К. Крупскай і гісторыка-краязнаўчым музеі захоўваецца шмат матэрыялаў аб жыцці і творчасці Міколы Лупсякова.

Мікалай ШУКАНАЎ
Фота з архіва аўтара

Ушаноўваюць памяць пра земляка

Асінторфаўская сельская бібліятэка — цэнтр экалагічнай асветы — прыклад таго, як краязнаўчая праца па ўсіх кірунках можа служыць прадметам прыцягнення чытачоў.

Галіна Мікалаеўна Благадзёрава і Таццяна Леанідаўна Васількова, якія шчыра і самаахварна працуюць у гэтым цэнтры асветніцтва, кніжніцтва, па крупінках збіраюць матэрыялы з адкрытых крыніц, хатніх архіваў сваіх землякоў, з іншых прастор, выбудоўваюць гісторыю роднага паселішча, яго ваколці, зазіраюць у памяць пра Вялікую Айчынную вайну.

«Торфапрадпрыемства “Асінторф”, створанае дзякуючы руплівасці нашых продкаў, — першынец беларускай энергетыкі, — дзеляцца сваімі развагамі бібліятэкары. — І як нам не збіраць гісторыю тых далёкіх дзясцігоддзяў?! Працаўнікі, якія здабывалі і перапрацоўвалі торф, сталі пасля актыўнымі ўдзельнікамі барацьбы з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Мы шукаем разнастайныя факты, якія дапамагаюць ужо ў XXI стагоддзі рэканструяваць даўнія падзеі...»

У чытальнай зале бібліятэкі, якую добра ведаюць і ва ўсім Дубровенскім раёне, на Віцебшчыне, матэрыялы па краязнаўстве размешчаны па наступных раздзелах: «Летапіс-хроніка аграпрадка Асінторф», «Ваеннае краязнаўства», «Працоўная долблесць пасёлка Асінторф» і іншых.

Асобная тэма даследчыцкага пошуку асінторфаўскіх бібліятэкараў — лёс рускага пісьменніка Леаніда Чыгрына, які нарадзіўся ў Асінторфе ў 1942 годзе.

Леанід Чыгрын.

Маленькім хлопчыкам перажыў у Беларусі Вялікую Айчынную вайну. А пасля вызвалення роднай старонкі разам з блізкімі людзьмі пераехаў у Таджыкістан, тады — у Таджыкскую ССР... У хуткім часе не стала яго маці, а затым і бацькі. Да некаторага ўзросту Леанід і не ведаў, дзе нарадзіўся, якія першыя старонкі ў яго жыццёвай біяграфіі... У Душанбэ пабачылі свет многія кнігі нашага земляка — гістарычныя раманы, прыгодніцкія аповесці, вялікі цыкл гістарычных навел. Шмат часу Леанід Мікалаевіч аддаваў мастацкаму перакладу, пераўвасобіўшы на рускую мову творы многіх таджыкскіх пісьменнікаў. Перакладаў літаратар, зразумела, з мовы арыгінала. Напрыканцы свайго жыцця — памёр пісьменнік у 2020 годзе — Леанід Чыгрын пераехаў у Расію, Растоўскую вобласць.

У 2022 годзе да юбілею пісьменніка-земляка ў Асінторфаўскай сельскай бібліятэцы было праведзена пасяджэнне літаратурнай гасцёўні — «Наш зямляк — вялікі мастак слова». Сабраліся зацікаўленыя чытачы розных пакаленняў. Было шмат моладзі, школьнікаў...

Сёння бібліятэкары мараць пра стварэнне асобнага міні-музея Леаніда Чыгрына, шукаюць самыя розныя сведчанні пра яго жыццё і творчасць. Такі цэнтр па вывучэнні здзейснага ў літаратуры вядомым раманістам стане адзіным у свеце музеем Леаніда Чыгрына, лёс якога аднолькава належыць тром культурам — таджыкскай, рускай і беларускай. Руплівасць асінторфаўскіх бібліятэкараў — магчымасць аддаць земляку даніну павагі, зрабіць тое, што ў дачыненні да яго ў іншанацыянальным свеце варта было здзейсніць яшчэ пры жыцці творцы.

Раман СЭРВАЧ

Яшчэ адзін з вечнай вясны

Уладзімір Ясючэня — адзін з самых маладых беларускіх паэтаў, якія загінулі ў Вялікую Айчынную вайну. Менавіта з тых, хто больш-менш заведчыў сябе ў друку. Былі ж і тыя, пра каго амаль нічога не вядома, але яны часам выступалі ў франтавой перыёдыцы. Іх творы не заўсёды мелі высокую мастацкую якасць, аднак аўтары з'яўляліся надзіва шчырымі ў жаданні граміць ворага. Змест напісанага імі сведчыў аб высокім патрыятызме і натхненні на гэта іншых. Нямногае, што засталася пасля Уладзіміра Ясючэня, пераконвае ў тым, што ён, да ўсяго, валодаў і паэтычным талентам. Ранняя смерць не дазволіла ўсебакова раскрыцца. Ды захавалася мала напісанага. Вяртанне яго ў літаратуру адбылося дзякуючы пісьменніку Міколу Гілю і краязнаўцу Генадзю Кахановічу. Абедрэ публікацыі з'явіліся ў «ЛіМе». Мікола Сымонавіч прадставіў яго ў нумары за 29 кастрычніка 1971 года, а Генадзь Аляксандравіч нагадаў у артыкуле «Салаўіныя гнёзды Міншчыны» 20 кастрычніка 1978-га. Пазней абодва яшчэ раз звярнуліся да аповеда пра Уладзіміра Ясючэню: Мікола Гіль з артыкулам «На дванаццатай вясне» і вершамі ў «Дні паэзіі — 80», а Генадзь Кахановіч — у сваёй кнізе «Адчыніся, таямніца часу» (1984). Публікацыя Міколы Гіля цікавая і тым, што ў ёй змешчаны і вытрымкі з лістоў, прысланых паэтам з фронту, звесткі, якія тычацца яго біяграфіі.

Сябраваў з Аляксеем Коршакам

З матэрыяламі пра Уладзіміра Ясючэню Мікола Сымонавіч пазнаёміўся ў музеі баявой і працоўнай славы колішняга саўгаса «Доктаравічы» Капыльскага раёна. Яму адразу «кінуўся ў вочы партрэт юнака, амаль падлетка», а потым, як сведчыў ён, «пільней ужо ўзіраўся я ў прыгожы, малады, амаль дзіцячы твар: багатая, пэўна, падатлівая чупрына, высокі лоб, прамы, вастраваты нос, танкаватыя, нервовыя вусны, праніклівы, нейкі самотна-трывожны позірк». Прыцягнула ўвагу і папка з надпісам «Пісьмы з фронту». Разгарнуўшы яе, убачыў жаўцелы ад часу лісток у лінейку. Сумнення не заставалася, што гэта старанна разгладжаны былы салдацкі трохкутнік. За ім ляжалі падобныя на яго паперкі. Усяго больш як дзесяць. Гэта былі пісьмы Уладзіміра Ясючэня, дасланыя ім маці, бацьку, сястры, брату, якія жылі ў суседняй вёсцы Станькі.

У адным з іх, датаваным 10 студзеня 1945 года, Валодзя пісаў брату: «Дарагі Ваня! Вельмі буду прасіць цябе: прагледзь харашэнька ўсе мае вершы (сшыты. «Раннія творы», «Першыя крокі», «Мара», і ліст з пяццю вершамі пад псеўданімам Б. Каліна). Там ты сустрэнеш шмат чаго цікавага з літаратуры — працэнтаў і зноў акуратна зберагай, як і розныя дзённікі, выразкі, а таксама газеты...»

Жанчына, якая пазнаёміла з гэтымі матэрыяламі, падказала, што Іван Ясючэня па-ранейшаму жыве ў суседніх Станьках, працуе бухгалтарам у гэтай гаспадарцы. Да яго наступным днём Мікола Гіль і завітаў. Гэтая сустрэча дазволіла яму атрымаць звесткі, якія сёння і прыводзіцца ў матэрыялах пра аднаго з тых беларускіх пісьменнікаў, які, па сутнасці, толькі знаходзіўся на подступе да вялікай літаратуры, але, безумоўна, валодаў талентам і, калі б склалася ў яго жыцці больш спрыяльных умоваў, мог бы няблага заявіць аб сабе.

Спачатку Уладзімір вучыўся ў Ванелевіцкай сямігодцы, а за год да пачатку Вялікай Айчынай вайны — у Доктаравіцкай сярэдняй школе. Не толькі любіў паэзію, але і сам пачаў пісаць вершы. Яшчэ з малых гадоў маляваў. Аднак літаратура паступова брала верх над іншымі захапленнямі. Несумненна, гэтым паспрыела і тое, што сябраваў з паэтам Аляксеем Коршакам. Ад сябе дадам, што даволі прыкметная розніца ў гадах гэтаму не перашкодзіла. На пяць гадоў старэйшы Аляксей, скончыўшы Доктаравіцкую сямігодку, сярэдняю адукацыю атрымліваў у Капылі. Пра яго, «свайго» паэта, канешне, добра ведалі не толькі ў школе, але і ў вёсцы. Быў знаёмы з ім і Уладзімір Ясючэня. А паколькі абодва любілі паэзію, то і пасябравалі.

Засталася няшмат

Немалаважна і тое, што абодва ўвогуле з'яўляліся людзьмі начытанымі. Уладзіміра літаратурай захапіў яго старэйшы

брат Міхаіл. Ён па прафесіі быў настаўнік, таксама не вярнуўся з вайны. Дарэчы, як і трэці сын з сям'і Ясючэняў — Федзя. Мікола Гіль, вядома, пацікавіўся, ці не захавалася ў Івана што-небудзь з напісанага Уладзімірам, якога той з гонарам назваў «разумным хлопцам». На жаль, адказ не суцэшыў: «Няма шпыткаў. Толькі тое, што ў музеі. Было шмат папер, але ж — такое жыццё было, хай яно спрахне! Бацька і маці рана памерлі, а потым — сястра-гаротніца... Хату перацягваў на новае селішча... Каб жа тое ведаць было, што зацікавіцца хто... А мо і аддаў каму. Помніцца, паšla вайны прызджаў да мяне адзін з газеты раённай. Мо ў яго што захавалася».

Далей у артыкуле засведчана: «У той жа дзень мне ўдалося сустрэцца з тым чалавекам, які працаваў у Капыльскай раённай газеце неўзабаве пасля вайны. Але ў адказ пачаў:

— Памятаю, быў у Ясючэні і шпыткі бачыў, нават гартаў. Але ж я нічога, ніводнага з іх, не браў...».

Чамусьці ў артыкуле не назваў «таго чалавека». А гэта быў Усевалад Гурывіч. Не толькі пасля вайны працаваў у газеце «Калгаснік Капыльшчыны», але і тады, калі яна стала «Славай працы». Я — сведка той размовы. Пасля звальнення ў запас як афіцэра Забайкальскай ваеннай акругі некалькі месяцаў з'яўляўся загадчыкам аддзела пісем і масавай работы «СП». Усевалад Канстанцінавіч сам па сабе чалавек цікавы, захапляўся літаратурай. Пісаў. Пазней у газеце «Чырвоная змена» двойчы выступаў з матэрыяламі пра Уладзіміра Ясючэню.

Кажу гэта не як папрок, ды яшчэ на адлегласці. Гаворка пра тое, што толькі агульнымі намаганнямі можна дамагчыся, каб у літаратуры стала меней белых плям. У дачыненні да Уладзіміра Ясючэня гэта адбылося і дзякуючы Аляксею Бельскаму. У складзенай ім анталогіі «Недаспяваныя песні», што выйшла ў серыі «Школьная бібліятэка», ёсць і кароткая, як і яго жыццё, біяграфія Уладзіміра Ясючэня.

Нарадзіўся 17 лістапада 1925 года ў вёсцы Станькі. Прызваны ў Чырвоную армію пасля вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. У званні малодшага сяржанта загінуў 12 сакавіка 1945-га у баях на рацэ Одер, пахаваны ў мястэчку Графенкаген у Германіі. З допісамі і вершамі выступаў у газеце «Піянер Беларусі», у 14 гадоў быў адзначаны Ганаровай граматай. Спачатку пісаў пераважна для дзяцей. У гады вайны, як відаць, з'явіліся новыя матывы. Аб гэтым сведчыць верш «Адпомшчу за братоў». Напісаў і апавяданне «Бацькаў сын».

Тое, што вецер нашаптаў

З'яўляючыся прадстаўніком пакалення, якое радавалася ўсяму, што адбывалася ў роднай краіне, якое лічыла яе на лепшыя ў свеце, і апавядаў аб гэтым у сваіх творах. Як у названым, магчыма, і некалькі агульна, але і шматзначна —

«Краіна». Менавіта з такіх людзей, хто гэтым захапляўся і ў гэта верыў, і вырасталі сапраўдныя патрыёты Радзімы. Як быццам, нічога адметнага, але прываблівае шчырасць інтанацый. Несумненна, гэта адзін з першых яго вершаў:

*Быццам сад вясною, ты цвіцею, краіна,
Пад яскравым сонцам слаўнага Крамля,
Расцвітаюць усюды ружы, бэз,
в'яргіня, —*

Пяе, весяліцца радасна зямля.

Хіба мог лірычны герой Уладзіміра Ясючэня не радавацца, калі не толькі ў аднаго яго быў настрой, калі «пяе, весяліцца радасна зямля». Народ жыў «багата, весела, шчасліва», бо «знік і праваліўся бескультур'я след». Інакш і быць не магло, калі даражылі кожнаму хвілінай: «мы расцём, мужаем, творым новы свет». Свет гэты — тыя паўсядзённыя будні, якія і юны паэт вітаў:

*На заводах нашых сталь ракою льецца,
Ля станкоў работа дружная кіпіць,
Каля ішколь ранкам дзетвара смяецца —
Як шчасліва й добра у краіне жыць!*

Думкі, несумненна, выказаны правільныя. Канешне, у духу свайго часу. Аднак не трэба забываць, што гэта і быў такі час, які настройваў менавіта на такое ўспрымання рэчаіснасці. Іншая справа, што пакуль Уладзімір Ясючэня з свайго юнага ўзросту, а ў асноўным з-за адсутнасці творчага вопыту, быў не ў стане перадаць гэта такім чынам, каб замест пэўнай апісальнасці канкрэтызаваць паэтычны малюнак якой-небудзь яркай дэталлю. А такое жаданне ў яго жыло. У гэтым, у прыватнасці, пераконвае верш «Ноч на рэчцы».

Поспеху спрыяе ўжо тое, што ў адлюстраванні паэтычнага малюнка ён пайшоў не ад сваёй аўтарскай фантазіі, хоць, безумоўна, для паэта гэта таксама важна. Вобразы яшчэ больш уражальныя, бо ўзяты з самога жыцця, падгледжаны на ўлонні прыроды з надыходам вечара. Лірычны герой, які сузірае змены ў наваколлі, сам апавядальнік. Гэта ён бачыць, як:

*Кінуў месяц на рэчку святло.
Зблішчала, бы люстра, вада.
Каля поплава спала сцяло,
Над вадою драмала вада.*

Малюнак, праўда, пакуль яшчэ не разгорнуты. Прычына гэтаму ранейшая. У нечым недасканалае валоданне словам не дазваляла засяродзіцца на галоўным. Правільней, уражае многае, але яно, наталючы позірк, няздатнае спыніцца на чымсьці адным, каб, адштурхоўваючыся ад яго, падаць іншае.

Малюнак уражае, але ў нечым і скоўвае ўспрымання:

*Кучаравы славіў вербалоз
Бераг рэчкі — круглы, як абрыў...
Спала ўсё. Толькі вецер між лоз
Безумоўку шаптаў-гаварыў.*

Тым не менш яго «шэпт-гаворка» не ў стане парушыць начны спакой прыроды.

Палёт іскраў-метэораў

Як бы працяг твора — верш «На чалезе». Настрой лірычнага героя ў нечым блізка самому спавядальніку, які любуецца начной цішынёй над рэчкай. Дзеліцца асацыяцыямі, што найбольш уразілі яго. Але, відавочна, напісаўся пазней папярэдняга. Падставы для падобнага сцвярджэння — узбуджэнне вобразаў, прытым яны ўжо не толькі зямныя ў сваёй аснове, а яшчэ больш сцягаюць за межы нашай планеты:

*Рассыталіся ў небе зоры,
Нібы сярэбраны нясок.
Ўзлятаюць іскры-метэоры
І дрэмле месяц-каласок.*

Толькі гэтая касмічнасць нікольнікі не зацямяе тое зямное, што нязменна застаецца самым любым сэрцу і прымушае ўзірацца ў яго так, быццам усё гэта бачыш упершыню. Адсюль і асабліва метафарычнасць: «туман валокны разаслаў», «на бакі ў полі адзела пацеркі раса», «алешнік стыне над ракою», «звіняць музыкі-камары». А заключная страфа верша «На чалезе» — не толькі свайго роду водгулле ўбачанага на схіле ночы, якая ўжо хоча саступіць месца чарговым дню, але і адчутага на завяршэнні начлегу. Гэта сведчанне назіральнасці Уладзіміра Ясючэня, што, як вядома, таксама важна для паэта:

*Усход ружовасцю палае,
І песню драч сваю вядзе...
Чакаць нядоўга — расвітае,
Настане новы ў шчасці дзень.*

Як і кожны ў яго ўзросце, ён не мог не пісаць і пра каханне. Можна здагадацца, што верш «Прыйдзі на мілае спатканне», які захаваўся, не адзіны на гэтую тэматыку. Па ім відаць, што Уладзімір Ясючэня па-свойму выказваў тое, што на сэрцы, калі чакаеш спаткання з любай дзяўчынай:

*Рака дыміцца ў тумане,
Шуміць над ветрам вербалоз.
Дзяўчынка, сэрца не трывож —
Прыйдзі на мілае спатканне.*

У сваім апаведзе пра гэтага таленавітага юнака Мікола Гіль засведчыў: «Тая настойлівасць, з якой Валодзя накіраваў у пісьмах з фронту берагчы яго шпыткі, — сведчанне, што пісанне вершаў было яго душэўнай патрэбай, што ён вельмі даражыў сваімі спробамі пярэ і звязваў свой лёс з будучай сур'езнай літаратурнай працай. Хочацца думаць, што, каб не тая фашысцкая міна, якая абарвала яго жыццё на дваццатай вясне, сярод імён сённяшніх нашых паэтаў было б і імя паэта Уладзіміра Ясючэня — юнака (ён назаўсёды застаўся юнаком) з чыстай душой, гарачым сэрцам патрыёта і светлымі, высокімі помысламі».

* * *

У першым з захаваных лістоў Уладзіміра Ясючэня, напісаным родным 29 снежня 1944 года, ёсць і такія радкі: «Лёс вырашае жыццё. Хай загіну і я ў будучы рашаючых бітвах, але за кроў любімых братоў я клянуса сурова адпомсціць праклятым фрыцам...» Ён і адпомсціў.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

У імкненні ахапіць прастору

У выставачным корпусе Нацыянальнага мастацкага музея — новая выстаўка. У экспазіцыі «Браслаўскі край і Налібоцкая пушча — жамчужыны Беларусі» прадстаўлены плён творчасці некалькіх пакаленняў мастакоў. Гаворка пра мастацкую спадчыну сям’і Шыбнёвых, якую ведаюць і шануюць многія, хто цікавіцца гісторыяй і традыцыямі беларускага жывапісу. Ды не толькі беларускага: родапачынальнік мастацкай дынастыі Даміян Шыбнёў — рускі жывапісец, педагог і грамадскі дзеяч, адзін з заснавальнікаў Севастопальскай асацыяцыі мастакоў.

Браслаўскі край і Налібоцкая пушча паўстаюць перад глядачом ва ўсёй прыгажосці і велічы. Такімі, якімі іх убачылі, запамнілі і адлюстравалі на шматлікіх палотнах тры пакаленні сям’і мастакоў Шыбнёвых. У гэтых мясцінах Анатоля Шыбнёў (1907—1990), заслужаны дзеяч мастацтваў БССР, і яго жонка Таццяна Разіна (1908—1992), Яўген Шыбнёў (1935), іх сын, Ніна Гольшыава (1939), жонка Яўгена Анатольевіча, і Аляксандр Шыбнёў (1962), прадаўжальнік дынастыі, на працягу больш як 70 гадоў гасцявалі і працавалі. Як знакамітыя беларускія азёры і лясы здолелі натхніць і наталіць прагу мастакоў да адлюстравання характа, сілы і энергіі прыроды, можна ўбачыць на выстаўцы. Кожны адбыўся ў сваім жанры, распрацоўваў уласныя падыходы да рэчаіснасці і яе адлюстравання ў мастацтве, аднак, відавочна,

Таццяна Разіна «Удалечыні Слабодка», 1953 г.

усе яны любаваліся краявідамі, пра што сведчаць рамантычныя нацюрморты і лірычныя пейзажы, цёплыя, напоўненыя настальгіяй, сюжэты. Пэўна, на кожнага з іх так ці інакш упываў час, асабліва той, калі адбывалася станаўленне асобы, калі засвойваліся веды. Дарэчы, Анатоля Шыбнёў скончыў два інстытуты: Адэскі мастацкі, а яшчэ Інстытут жывапісу, скульптуры і архітэктуры ў Ленінградзе. Таццяна Разіна таксама вучылася ў Адэсе. Яўген Шыбнёў атрымліваў адукацыю ў Мінскім мастацкім вучылішчы і Беларускай дзяржаўнай тэатральна-мастацкай інстытуце. Ніна Гольшыава скончыла Кастрамскае мастацкае вучылішча і БДТМІ. Аляксандр Шыбнёў навучаўся ў Глебаўцы...

У экспазіцыю ўвайшло каля 90 твораў жывапісу гэтых аўтараў. Крыніцай стаў збор сям’і, некаторыя работы ўзяты з калекцыі Нацыянальнага мастацкага музея. Дарэчы, амаль 10 гадоў таму музей прадстаўляў выстаўку «100 твораў за 100 гадоў», якая таксама была прысвечана творчасці Шыбнёвых. Тады можна

Аляксандр Шыбнёў «Рыба», 2000 г.

Яўген Шыбнёў «Возера», 1985 г.

было пазнаёміцца з работамі Даміяна Шыбнёва. Гэтым разам выбраная тэматыка не дазволіла ўключыць карціны майстра ў экспазіцыю.

Таму найперш увагу прыцягваюць работы Анатоля Даміянавіча. У асноўным гэта пейзажы, аднак прысутнічаюць і некалькі яркіх сюжэтаў. Цэнтральны твор выстаўкі «Браслаўскі край і Налібоцкая пушча — жамчужыны Беларусі» — яркае маштабнае палатно «Маладзёжная брыгада» (1961), прысвечанае Браслаўшчыне. Сацрэалізму мастак прытрымліваўся ўсё жыццё, таму іншыя работы выкананы ў пазнавальнай манеры, па ўсіх правілах гэтага кірунку. Хіба толькі нечаканымі здаюцца некаторыя лірычныя і камерныя, больш асабістыя работы. Напрыклад, пазбаўленае (ці амаль пазбаўленае) ідэйнай накіраванасці палатно «Дарога ў Слабодку» (1971) або карціна «Захад сонца» (1970) — зусім не той звыклы апафеозны і эмацыянальны жывапіс.

Творчасць Таццяны Разінай прадстаўлена некалькамі сціплымі творами, якія адлюстроўваюць стаўленне мастака да прыроды: яна імкнулася зафіксаваць асобны, хоць і нічым не прыкметны момант. Работам «Мальвы» (1960), «Поўдзень» (1957), «Макі» (1960) ды іншым уласціва фрагментарнасць, бо кампазіцыі пабудаваны так, быццам творы з’яўляліся часткай нечага большага. Яны нагадваюць эцюды, і з’яўляецца адчуванне, што часам усё самае галоўнае знаходзіцца па-за межамі палатна, а дзеянне, само жыццё працягваецца недзе далёка.

Пейзажы Яўгена Шыбнёва характарызуюцца дэталізаванасцю — гэта быццам мазаічныя кампазіцыі, складзеныя з мноства асобных элементаў, што запаўняюць прастору палатна. У сваіх работах мастак адлюстроўвае прыгажосць беларускай прыроды ў стане спакою, з яе ціхмяным подыхам. Лагодная і пяшчотная да чалавека, прырода Яўгена Шыбнёва раскрываецца рознымі фарбамі, часцей яркімі і цёплымі, ды паўстае як маці ўсяго жывога, як увасабленне моцных сіл, над якімі ніхто не ўладны. Між тым у пейзажах мастак выяўляе сябе не толькі сузіральнікам, але і барацьбітом за мір і спакой. Але ўпэўненасць, з якой мастак пераносіць адны і тыя ж матывы з твора ў твор, звяртаецца да тыповых кампазіцый, кіруецца выбранымі матывамі, сведчыць як пра нязломнасць пазіцыі, так і пра пэўную замкнёнасць, адасобленасць ад свету і яго багацця.

Найбольш прыцягальнай фігурай выстаўкі паўстае Ніна Гольшыава. Па-першае, уражвае яе майстэрства — яна валодае рознымі тэхнікамі,

працуе з самымі рознымі фарбамі, здзіўляюць яе кампазіцыйныя рашэнні... А, па-другое, на выстаўцы, прысвечанай прыродзе Браслаўскага краю і Налібоцкай пушчы, жывапісец прадставіла творы ў розных жанрах — нацюрморты, пейзажы і партрэты, разнастайныя і выключныя — дзякуючы аўтарскаму почырку і адметнаму бачанню свету.

Шкада, што зусім маленькую частку экспазіцыі занялі работы Аляксандра Шыбнёва. У свой час ён працаваў у мастацкіх майстэрнях Мінскага мастацка-вытворчага камбіната, выконваючы заказы па наглядна-агітацыйным афармленні інтэр’ераў розных будынкаў. Займаецца ў тым ліку роспісам па дрэве, некаторыя ўзоры якраз увайшлі ў экспазіцыю. Натхняючыся ўзорамі сусветнай мастацкай спадчыны, вечным прыродным характаром, ён стварае спакойныя і гарманічныя сюжэты, сярод якіх — «Рыба» (2000), «Мужчына і жанчына» (2014—2015), «Самоты пастух» (1993), «Сон» (1995)...

— Выстаўка незвычайная. Яна аб’ядноўвае цэлыя пакаленні мастакоў, якія, сапраўды, зрабілі многае для нашай краіны і яе мастацтва, — адзначыў падчас

Ніна Гольшыава «Эцюд дзяўчынкі», 1965 г.

урачыстага адкрыцця Георгій Лойка, заслужаны дзеяч мастацтваў, удзельнік секцыі «Традыцыя» Беларускага саюза мастакоў. — Разам з Яўгенам Шыбнёвым шмат гадоў працуем у адной секцыі, ведаем, якая гэта карпатлівая праца. Тое, што сёння «Традыцыя» фактычна адзіная ў рэспубліцы прымае тое, што было зроблена яшчэ ўчора, па свайму асэнсоўвае спадчыну, захоўвае традыцыі, — гэта, мусіць, вельмі добра. Творы Анатоля Шыбнёва, які бачыў вайну і адлюстроўваў яе ў сваіх творах, мы ведаем з дзяцінства. Цэннім яркія нацюрморты яго жонкі Таццяны Разінай. Яўген Анатольевіч годна працягвае справу бацькоў. Ніна Гольшыава, выдатны жывапісец і спадарожніца Яўгена Анатольевіча па жыцці, таксама не перарывае гэтую сувязь. Традыцыя працягваецца і перадаецца! Атрымалася цудоўная выстаўка, якая, відавочна, каштавала вялікіх намаганняў. Многія работы аўтараў глядзяцца свежа, некалькі па-новаму.

Экспазіцыя «Браслаўскі край і Налібоцкая пушча — жамчужыны Беларусі», якая размясцілася

Анатоля Шыбнёў «Возера Круглае», 1984 г.

ў дзвюх залах выставачнага корпуса, будзе працаваць да 20 мая. Куратарам праекта выступіла Валянціна Вайцэхойская, вядучы навуковы супрацоўнік аддзела беларускага мастацтва ХХ—ХХІ стагоддзяў Нацыянальнага мастацкага музея.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Балетны космас Аляксандра Калядэнкі

90-гадовы юбілей педагога адзначылі ў Вялікім тэатры Беларусі

У выкладчыкаў у галіне культуры так бывае: напрацаваўшы досвед у нейкай сферы і нібыта адышоўшы ад уласнай кар’еры, яны ўмудраюцца яе працягнуць — толькі ўжо праз сваіх выхаванцаў. І так здараецца, што настаўнік быццам бы працягвае адначасова некалькі паспяховых кар’ер: калі яго вучні становяцца зоркамі. Часам гэтая справа робіцца настолькі паспяховай, што можна казаць пра школу канкрэтнага выкладчыка альбо майстра. Так у нас кажучы пра «школу Аляксандра Калядэнкі», настаўніка многіх вядомых артыстаў балета, якія належаць да розных пакаленняў, але на іх у розныя гады (нават эпохі) трымаўся ўзровень трупы, — прынамсі, мужчынскай часткі нашага тэатра. Той выпадак, калі поспех аднаго настаўніка бывае памножаным шматкроць у залежнасці ад колькасці яго паспяховых вучняў.

Аляксандр Калядэнка калісьці сам быў салістам балета Вялікага тэатра Беларусі, на сцэне якога выступаў сем сезонаў, вярнуўшыся ў родны горад пасля заканчэння Ленінградскага харэаграфічнага вучылішча. Напэўна, яшчэ падчас вучобы ён адчуў, як асоба настаўніка можа ўплываць на маладога артыста: сваё майстэрства набываў у Аляксандра Пушкіна — яго выхаванцамі пазней былі Рудольф Нурэеў і Міхаіл Барышнікаў, якія здолелі стаць сусветнымі зоркамі балета. Але Аляксандр Калядэнка зрабіў па-свойму бліскучую кар’еру: стаў зоркай педагогічнага майстэрства міжнароднага класа ў балете.

Адвучыўся ў Дзяржаўным інстытуце тэатральнага мастацтва ў Маскве і працаваў у тэатры педагогам-рэпетытарам, выкладаў у мінскім харэаграфічным вучылішчы, пэўны час нават быў яго мастацкім кіраўніком. Ён і цяпер працуе ў Беларускай дзяржаўнай харэаграфічнай гімназіі-каледжы — выкладае класічны танец. Аляксандр Іванавіч прыклаў руку і талент да выхавання шмат каго з зорак беларускай, расійскай і сусветнай балетнай сцэны. Нездарма пажадаў, каб віншавалі яго балетам кампазітара Альфрэда Адана «Жызэль», пастаноўку якога ажыццявіў галоўны балетмайстар Вялікага тэатра Беларусі заслужаны артыст Расіі Ігар Колб. А выканаць галоўную партыю па просьбе юбіляра запрасілі заслужанага артыста Расіі Івана Васільева. Абодва прайшлі школу Калядэнкі...

Падзея, што адбылася 12 красавіка, была вартая ўвагі не толькі таму, што настаўніка віншавалі вучні — знакавыя асобы. Увагі і павагі вартая дата: 90 гадоў — важкі юбілей! Заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусь

Аляксандр Калядэнка прыйшоў у тэатр і атрымаў асалоду не толькі ад «Жызэлі», майстар прымаў віншаванні і пажаданні ды ў фінале падымаў на сцэну, бо ён адзін з тых, хто дапамагае ствараць тэатр, нават па-за яго сценамі.

Генеральны дырэктар Вялікага тэатра Беларусі Кацярына Дулава пажадала Аляксандру Іванавічу здароўя і доўгіх гадоў і падзякавала за выдатную педагогічную працу, звярнуўшы ўвагу на тое, што ў нашай краіне ёсць ўнікальныя педагогі, якія забяспечваюць пераемнасць пакаленняў артыстаў. А гэты юбілейны вечар — сведчанне вучнёўскай падзякі высокаму настаўніцтву, таму што сярод выхаванцаў Аляксандра Калядэнкі тых, хто з’яўляецца гонарам нашай краіны ў мастацтве.

Што казаць, калі яго вучні ў розныя гады задавалі высокую планку выканальніцкага майстэрства сярод артыстаў балета. Напрыклад, народны артыст Беларусі Віктар Саркисян прыйшоў у тэатр пасля вучылішча ў 1967 годзе. Пра высокі ўзровень беларускай харэаграфічнай школы ён сведчыў на I Міжнародным конкурсе артыстаў балета ў Маскве, стаўшы яго лаўрэатам. Танцаваў ці не ўсе партыі класічнага рэпертуару ў тэатры на той час. А, развітаўшыся з тэатрам, сам стаў выкладчыкам. Таксама і народны артыст Беларусі Юрый Траян, яшчэ адзін зорны вучань Калядэнкі, які ў Вялікі тэатр прыйшоў у 1968 годзе і праслужыў яму больш за 50 гадоў у розных іпастасях. Таму што будучы дырэктарам Беларускага дзяржаўнага харэаграфічнага вучылішча ён фактычна працаваў на патрэбы тэатра, а пасля яшчэ быў мастацкім кіраўніком балета і галоўным балетмайстрам Вялікага

Аляксандр Калядэнка падчас урачыстасцей у тэатры.

тэатра Беларусі. Напэўна, школа Калядэнкі дапамагае народнаму артысту Беларусі Канстанціну Кузняцову, які цяпер з’яўляецца балетмайстрам-рэпетытарам тэатра. Званне «народнага» атрымаў і Антон Краўчанка, шлях якога таксама перакрываўся з Аляксандрам Іванавічам, і вучань змог здабыць выкладчыцкі досвед, будучы запатрабаваным салістам у тэатры. Што казаць, Калядэнка ўмее рыхтаваць зорак (шмат хто разляцеўся па свеце, але за іх поспехамі вельмі цікава сачыць). І гэта тым больш каштоўна, што сярод маладых артыстаў у складзе балетнай трупы і цяпер ёсць яго вучні — Канстанцін Белавосцік і Уладзімір Руда, напрыклад.

А кіруе трупай у якасці балетмайстра зорны Ігар Колб, які дзякуючы свайму настаўніку скараў журы міжнародных балетных конкурсаў. Падчас конкурсу ў Санкт-Пецярбургу зусім юны танцоўшчык здабыў не толькі трэцяе месца, але і запрашэнне ўвайсці ў трупы Марыінскага тэатра, дзе шмат гадоў з’яўляўся прэм’ерам. Той самы «хлопчык з Пінска» (як ён каза пра сябе) вярнуўся на радзіму, каб аддаць тое, што калісьці было ў яго ўкладзена. Сам факт, што адзначалі юбілей настаўніка 12 красавіка, падаўся

Ігару Колбу сімвалічным: балет — гэта своеасаблівы космас, спасціжэнне яго падуладнае не ўсім, але ёсць нехта, хто адкрывае шлях да вышынь. Яму — нізкі паклон ад удзячнага вучня, палёт якога працягваецца ў новай якасці.

І вось балет «Жызэль», дзе Ігар Коло паказаў яе не толькі як пастаноўшчык, але і як харэограф у адным з эпізодаў — сялянскае па-дэ-дэ ў першай дзеі, у якім гэтым разам выступіў Кірыл Залескі, з новага пакалення вучняў Калядэнкі. Цудоўны стымул для юнага танцора ўдзельнічаць у адным спектаклі з Іванам Васільевым, які выканаў галоўную партыю Альберта. Але ж першыя крокі ў балете Іван Уладзіміравіч рабіў калісьці на сцэне Вялікага тэатра Беларусі яшчэ падчас вучобы ў Беларускам харэаграфічным каледжы, пасля працаваў у складзе трупы. На талент маладога артыста звярнулі ўвагу не толькі ў Беларусі: Васільеў атрымаў запрашэнне ў Вялікі тэатр Расіі і вельмі хутка стаў яго прэм’ерам. І панеслася: запрошаны саліст «Ла Скала», Баварскага балета, выступаў з балетнай трупай Рымскай оперы, з трупай Марыінскага тэатра, быў прэм’ерам Міхайлаўскага тэатра, стаў пастаноўшчыкам некалькіх спектакляў. Але настаўніка парадавала яго выступленне ў пары з заслужанай артысткай Беларусі Людмілай Хітравой (Жызэль): Аляксандр Іванавіч высока цэніць талент, які прымушае паверыць у самыя неверагодныя і рамантычныя гісторыі, што прапануе глядачам тэатр.

Гэта павінна быць пераканаўча, гэта павінна быць тэхнічна, кранальна і прыгожа — балет тым і прыцягальны. А талент — гэта ўсё разам і штосьці яшчэ. Гэтае «штосьці» павінен разглядзець і адшліфаваць настаўнік. У балете талент сам па сабе не раскрыецца без тытнічнай працаздольнасці, без парад, у якім кірунку развівацца, без увагі да ўнутранага «я», калі чалавеку ёсць што сказаць іншым са сцэны, без яго жадання быць пачутым праз рухі. А пачынаецца гэтая размова ў балетным класе. Каб аднойчы космас артыста спарадзіў космас мастацтва, дзе столькі яшчэ неспазнанага...

Ларыса ЦІМОШЫК
Фота Міхаіла ГРЫДАСАВА

Навука любові праз музыку

Калі творы сучасных кампазітараў Беларусі гучаць на філарманічнай сцэне, то гэта кожны раз нагода для таго, каб пайсці знаёміцца з аўтарам (калі пра яго дагэтуль не ведалі, бо юнакі і маладыя людзі могуць адкрываць для сябе імёны тых, хто стварае даўно), слухаць і разумець лепш сваю радзіму. Канцэрт 17 красавіка ў зале імя Рыгора Шырмы ансамбль салістаў «Класік-Авангард» прысвяціў кампазітару Вячаславу Кузняцову.

Вячаслаў Кузняцоў.

Гэта адзін з тых творцаў, якія ў наш час актыўна пішуць музыку, а таксама вучаць гэтаму іншых — прафесар Кузняцоў шмат гадоў выкладае ў Беларускай акадэміі музыкі розныя дысцыпліны, цяпер з’яўляецца загадчыкам кафедры аркестравага дырыжыравання і інструменту. Ведае: гэтая прафесія пачынаецца тут, бо талент, дадзены чалавеку ад прыроды, трэба ўзбагаціць адпаведнымі ведамі пра музыку і законы яе існавання ў свеце і ў часе. Сам Вячаслаў Уладзіміравіч гэтую навуку асвойваў у Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі дзякуючы цудоўнаму меладысту і аднаму з яскравых кампазітараў

Беларусі XX стагоддзя Яўгену Глебаву, прайшоў пад яго кіраўніцтвам асістэнтуру-стажыроўку. Навуку асвоіў цудоўна, бо акрамя выкладання музыкі піша яе шмат. Беларуска меламаман маглі

чуць яго творы розных жанраў: камерныя, харавыя, сімфоніі (іх у кампазітара сем!), оперы, балеты. Кузняцова нельга назваць аўтарам, які піша ў стол, бо яго творы запатрабаваныя. Напрыклад, балеты Кузняцова значацца ў рэпертуары Вялікага тэатра Беларусі. І гэта нацыянальныя балеты «Вітаўт» і «Анастасія», што высока адзначаны на дзяржаўным узроўні і ў тэатры. Але яшчэ сярод напісаных балетаў чакаюць увагі «Крэслы», «Цар Саламон»; «Макбет», «Знак Белабога». Таму што «Клеапатра» гучала ў канцэртным выкананні, таксама як яшчэ раней гучаў «Паланэз», створаны паводле тэм Міхала Клеафаса Агінскага. І пазіія беларуская Кузняцова натхняла: так з’явілася опера «Сумныя сны» паводле Багдановіча. Наогул, літаратуру Кузняцоў успрымае глыбока і бачыць у ёй патэнцыял для твораў: так узнікла опера «Нататкі вар’ята» паводле Гоголя, а яшчэ напісаны і чакаюць увагі пастаноўшчыкаў «Запрашэнне на смяротнае пакаранне» і «Гумберт Гумберт» (паводле Набокава), «Галава прафесара Д.» (паводле Бяляева)...

Але не толькі па машабных творах вызначаецца талент кампазітара, адметныя і яго інструментальныя сачыненні,

больш камерныя. Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Вячаслаў Кузняцоў мае свой почырк, у падмурку якога — народныя мелодыі, на іх аўтар разгортвае розныя музычныя формы. Як тут ні згадаць традыцыйны беларускай кампазітарскай школы? І тое, як іх можна развіваць у наш час, ён таксама паказвае. У канцэрте «Музыка беларускіх кампазітараў: Вячаслаў Кузняцоў» ансамбль «Класік-Авангард» выканаў творы, якія гучалі раней, і зусім новыя, напісаныя спецыяльна для гэтай праграмы. Шмат што патрабуе тлумачэння, таму мастацкі кіраўнік калектыву і дырыжор Людміла Каліноўская стала яшчэ і вядучай, якая ўводзіць слухачоў у кантэкст і творчы свет, заслужанага дзеяча мастацтваў Рэспублікі Беларусь Вячаслава Кузняцова. У межах музычнага цыкла ансамбль ужо выканаў праграмы з твораў Дзмітрыя Смольскага і Галіны Гарэлавай. Насамрэч цыкл «Ад вытокаў да сучаснасці» мае мэту — прадставіць музыку розных эпох, што стваралася і на нашай зямлі асобамі, якія яе любілі, услаўлялі і працягваюць гэта рабіць цяпер.

Ларыса ЦІМОШЫК
Фота даслана аўтарам

Брукаванае слова Петруса Граніта

Сусветны дзень паэзіі ўрачыста прайшоў і ў Доме Валянціна Таўлая Лідскага гісторыка-мастацкага музея. Супрацоўнікі адзначылі свята выстаўкай «Брукаванае слова», прысвечанай заходнебеларускаму паэту Петруся Граніта, які нарадзіўся 24 студзеня 1909 года.

Петрусь Граніт.

«*Prostu*» і інш. Максім Танк асабіста ведаў многіх паэтаў-пачаткоўцаў, у тым ліку і песняроў з зачэпіцкага паэтычнага гнязда. Дарчы, гэты тэрмін увёў Уладзімір Калеснік. З вёскі Зачэпічы паходзяць Васіль Струмень, Герасім Прамень, Петрусь Граніт. Хоць і не спадзёжыцца на маштабы талентаў гэтых самадзейных паэтаў, Яўген Іванавіч трымаў з імі сувязь.

У снежні 1933 года Петрусь Граніт быў запрошаны ў Вільню на з'езд Літаратурнага фронту сялянскіх і рабочых пісьменнікаў, якім кіраваў Валянцін Таўлай. У той дзень яны пазнаёміліся. Як вядома, польская паліцыя знішчыла тыраж «Літаратурнай старонкі». Але ж руплівыя друкары некалькі экзэмпляраў паспелі прыхаваць. У тым нумары быў змешчаны верш Петруса Граніта «Каваль».

з Маякоўскага. Потым ужо я даведаўся, што гэта быў Валянцін Таўлай. А тады не ведаў. Я ж быў членам КПЗБ яшчэ дагэтуль, то знаў, што работа канспірацыйная. І не дапытваўся. Па дакладзе, каб сказаць, то і не было спрэчак. Тут усе выказаліся як бы ў адзін голас: гаварылі — мы павінны браць прыклад з савецкай літаратуры, праводзіць сваю лінію, паднімаць беларускі народ і не ісці ў падхалімы да хадэкаў. Вось і ўсё».

У часовай экспазіцыі, між іншым, можна ўбачыць машынапіс гэтай «Дэ-клярацыі» з рукапіснымі падкрэсліваннямі, зробленымі, магчыма, Петрусём Гранітам. Захавалася ў памяці Петруса Граніта сустрэча з Янкам Купалам. У сакавіку 1940 года, калі пасля ўз'яднання Заходняй і Усходняй Беларусі працаваў старшынёй Беліцкага сельсавета на Лідчыне. Тады, між іншым, яшчэ вучыўся і ў вячэрняй школе. Успамінаў: «Янка Купала быў у Лідзе тры дні, жыў у гасцініцы, а абедаў у сталовай, так званай «Амерыканцы». Мы з Валянцінам Таўлаем і Анатолям Іверсам пайшлі правядаць яго. Купала сустрэў нас ветліва і, пагутарыўшы, запрасіў разам паабедваць. Заказаў нам абед з чатырох страў з чаркай і півам. Калі мы памкнуліся плаціць — перапыніў нас: «Хлопцы, хлопцы, у мяне, мабыць, больш грошай...» А потым усім нам даў падарункі: мне далася кніжка «Выбраныя паэмы», асобнае выданне «Над ракой Арэсай». Янка Купала быў негаваркі. Прачытаеш, помню, яму свой верш, ён паслухае. Пытаеш: «Ну як?», а ён далікатна гаворыць: «Верш як верш, трэба паправіць». — «А як яго паправіць?» — пытаю. «Хто яго ведае. Спярга трэба некалькі разоў прачытаць, тады можна раіць. Прыязджай, — кажа, — у Мінск, там параімся і наконт зборніка». Янка Купала стары ўжо быў у тая гады, але паказаўся вельмі свойскім чалавекам, як родны. Так што розніца ў гадах не так і адчуваўся. Гаварыў з намі сардэчна, шчыра. Падумаць толькі, гэта ж народны паэт, а гаворыць, як бы быў сам вясковым простым чалавекам».

Гэтыя рукапісы і машынапісы 30-х гадоў, якія перадала Людміла Аляксандраўна, магчыма, бачыў і трымаў у руках сам Янка Купала. Але адназначна чуў вершы з гэтых рукапісаў з вуснаў Петруса Граніта.

Ён падрыхтаваў зборнік сваіх вершаў «Над хваляй Нёмана», але з пачаткам вайны рукапіс загінуў. Сам паэт актыўна ўдзельнічаў у антыфашысцкім руху, быў сувязным брыгады «Барацьба»

і выступаў у партызанскім друку пад псеўданімам Мацей Гвозд.

З 1946 да 1950 года вучыўся ў Навагрудскім педагагічным вучылішчы, працаваў настаўнікам, загадчыкам пачатковай школы ў Зачэпічах, будынак яе ўзводзіў за ўласны грошы.

Любіў дзяцей. Ём адрасаваў свае вершы. У 1978 годзе быў выдадзены яго зборнік «Сцяжынка». Мяркуецца, што першапачатковая назва была «Па дарогах жыцця». На папцы, у якой захоўваліся перададзеныя ўнучкай матэрыялы, маецца такая, але закрэсленая назва.

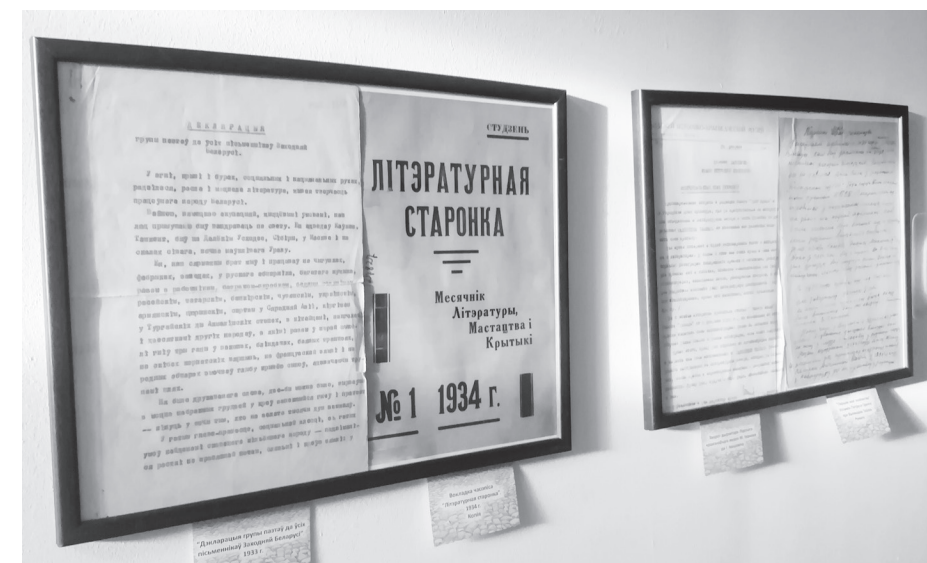

Часта наведваўся ў рэдакцыю лідскай газеты «Уперад», у якой друкаваўся. Нізкі вершаў былі апублікаваны ў зборніках «Сцягі і паходні» (1965), «Ростані волі» (1990).

Памёр 14 студзеня 1980 года, пахаваны на вясковых могілках у Зачэпічах. На доме, у якім жыў, у верасні 2017 года з'явілася памятная шыльда. А родная вуліца стала насіць яго імя. У 2018 годзе ў Зачэпічах быў урачыста адкрыты памятны знак — камень у гонар трох паэтаў — Герасіму Праменю (Івану Пышко), Васілю Струменю (Аляксандру Лебедзеву) і Петруся Граніта (Івану Івашэвічу).

Выстаўка «Брукаванае слова» будзе актуальнай і да 80-годдзя з дня вызвалення беларускіх зямель ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і да 85-годдзя з дня ўз'яднання Заходняй Беларусі і БССР.

Алесь ХІТРУН,
навуковы супрацоўнік Лідскага гісторыка-мастацкага музея
Фота дасланы аўтарам

Фрагмент экспазіцыі.

У 1934 годзе ён напісаў свой верш «Брукар»:

*Брукар молатам сталёвым
Звоніць, б'е па камянях:
Хоча шлях пракласці новы,
Каб не раниць людзям ног.
Утрымае цяжкі молат
Мазалістая далонь.
Размахніся — як той волат,
Высякаючы агонь!
Толькі рэха раздаецца,
Іскры свеіццяца у ваках.
Камень сцэлецца-кладзецца —
Пракладае новы шлях.
Новы шлях прамы і роўны,
Каб не раниць болей ног.
Па ім пойдзе люд працоўны
Да святла і перамог.*

Працуючы брукаром, уступіў у рады КПЗБ. Першы верш пад назвай «Лета» апублікаваў у 1933 годзе ў віленскай «Беларускай газеце». (Арыгінал яго таксама знаходзіцца ў экспазіцыі Дома Валянціна Таўлая.) Друкаваўся ў газетах «Наша воля», «Беларускі летапіс», «Летапіс ТБШ», «Шлях моладзі», штотыднёвіку

У свой час пры размове з Уладзімірам Калеснікам Петрусь Граніт прыгадваў той з'езд: «Прывялі мяне з рэдакцыі «Беларускай газеты» ў нейкую хату, драўляная хата, але на два канцы і на падмурку высокая паднятая. Там ужо сядзелі людзі, чакалі, разглядалі фатаграфіі на сценах. Глянуў і я. Бачу — вельмі прыгожая паненка, я і ўставіў сваё слоўца па-вясковаму: «О, брат, глядзі ты, як гэтая во вырыхтавалася!» Усе — у рогат. Як аказалася, я тут — неўпапад, не разгледзеў, што вісела ікона нейкай святой. Ачомаўшыся крыху, я ўбачыў пасярод пакоя круглы стол, на стале бутэлька гарэлкі і чаркі, талеркі. Я думаю: што тут такое? А потым высветлілася, што гэта для канспірацыі. Калі б наляцела паліцыя, дык просты адказ: імяніны ў гаспадыні. З'езд быў у доме Любы Асаевіч — будучай жонкі Максіма Танка. Тут усе сабраліся, і рэдактар Аляксандр Карповіч усё растлумачыў. Потым устаў нейкі тоненькі, высмыглы, падобны на хлопчыка і пачаў гаварыць — гэта быў даклад. Але гаварыў разважна: скажа, потым спыніцца і растлумачыць, і цытата прывядзе. Даваў іх многа, асабліва

з пошты «ЛіМа»

Ваўкавыскім героям

На вясновых канікулах у рамках рэалізацыі плана мерапрыемстваў да 80-годдзя вызвалення Рэспублікі Беларусь ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, члены метадычнага аб'яднання выхавальцаў Зэльвенскай санаторнай школы-інтэрната сумесна з калегамі, настаўнікамі-прадметнікамі, наведвалі ваенна-гістарычны музей імя І. П. Баграціёна ў г. Ваўкавыску і мемарыяльны комплекс «Шаўлічы».

Музей існуе з 1935 года і мае цікавы збор экспанатаў. Цяпер у ім размешчаны тры экспазіцыі, прысвечаныя гісторыі старажытнага Ваўкавыска, горада ў XX стагоддзі і часоў вайны 1812 года.

Экспурсія ў музеі пачынаецца з дагістарычных экспанатаў. Гэта прылады працы першабытнага чалавека, творы найстаражытнейшага мастацтва, зброя, шматлікія па форме і памеры жалезныя наканечнікі для стрэл, шпоры ваёра, баявая сякера XI ст. і шмат іншага.

У шасці залах старажытнага дома-сядзібы, які быў пабудаваны ў 1805 г., размешчана экспазіцыя, прысвечаная падзеям вайны 1812 г. У чэрвені 1812-га ў гэтым доме знаходзілася штаб-кватэра 2-й рускай арміі пад камандаваннем генерала Пятра Іванавіча Баграціёна. Экспазіцыя ахоплівае перыяд гісторыі Еўропы з канца XVIII ст. да 1812 г.

Наступным пунктам маршруту быў мемарыяльны комплекс «Шаўлічы» (Ваўкавыскі раён) — адзін з найбуйнейшых помнікаў Беларусі, прысвечаны трагедыі вогненнага вёсак, сцёртых з зямлі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Удзельнікі экскурсіі ўсклалі кветкі да помніка, хвілінай маўчання ўшанавалі памяць аб загінулых у гады Вялікай Айчыннай вайны.

Зінаіда СЯМАШКА

«Стала мне сінявокая роднай...»

Паэзія Арменіі

Сільва КАПУЦІКЯН

Зрабі дабро

Зробіш як дабро — кінь у ваду,
І зрабі без думкі, што дадуць
Падарунак нейкі за яго,
Кінь у рэчку, толькі і ўсяго.
Рэчка ў мора панясе дабро,
Мора каб больш ласкавым было,
Каб ад мора пара дабрыні
Да нябеснай мкнула вышыні,
Каб і неба дыхала дабром,
А дабро хай радасным дажджом
На палі і на душы ўпадзе...
Зробіш як дабро — аддай вадзе.

Геворг ЭМІН

* * *

У небе тая ж
Сонечнасць ад Бога,
І тая ж высь у свеце, тая ж ціш.
Здаецца, не змянілася нічога,
Прачнешся, марыш, некуды ляціш.
І толькі звон!
Трывожны звон
Начны ці на світанні.
Ты не пытай, па кім
Нам звоніць ён,
Той сумны звон, расстайны,
Ты не пытай, прашу, мяне аб тым.

Ваан ЦЕР'ЯН

* * *

Не адзінокі я ў гарах,
Са мной трава і сіль густая,
І ціха лашчыцца ў нагах
Смуга туману залатая.
Цалуе раніцай мяне
Прамень ласкавы, залачоны,
А спёкай дзень калі дыгне,
Тады мяне ратуюць кронны.
Жыццё ўсмехаецца якраз
Зямлі дзівоснаю красою.
Душа адкрытая штораз,
Як неба шыр над галавою.
Я ўніз гляджу, і мне як дар —
Усе дарогі ў гэтым свеце,
І суму скідае цяжар
Святлом напоўненае сэрца.

* * *

Карпеючы над кнігамі старымі,
Не быў гатовы я вясну адчуць,
Зусім не чуў пачуццямі нямымі,
Як кветкі ў садзе водарна цвітуць.

Святло не пранікала ў маю келлю,
Я жыў у атачэнні немагчыма.
Твой смех ласкавы мне вярнуў вяселле,
З'явілася раптоўнай песняй ты.

Я жыў у келлі нібыта астрожнай,
Ад мудрых слоў і кніг аж занямог, —
Усмішка мне твая за ўсё дарожай,
Ты — жыватворнай радасці выток.

За кнігі і навуку ўсе мудрэішы
Твой пацалунак. Быць з табой абы!
Мне голас твой у сто заразоў мілейшы,
Як Вольф і Боп і як Гумбольт любі!

Аванэс ТУМАНЯН

Наш зарок

Далі мы зарок і не здрадзім зароку.
Цямрэча навокал і беды нас б'юць,
Але да святла мы шукаем дарогу.
Хай душыныя хмары дыхнуць не даюць!
Агнём і мячом, і вялікай крывёю
Палохаў нас лёс і пакутна было, —
Ні славы, ні даху нідзе, ні спакою,
Ды чыстае свеціцца наша чало.
Свяшчэнны наш сцяг на кавалкі падраны,
Радзіма, нібыта чужына, глядзіць

Сурова, як крочым мы ў змораным стане,
І шлях невядома куды наш ляжыць.
Хай лёс і не дасць нам сустрэць перамогу
І нас ахінае пагрозліва імгла —
Далі мы зарок і не здрадзім зароку,
Жадаючы прагна і мужна святла.

**З армянскай.
Пераклад Міхася ПАЗНЯКОВА**

Паруйр СЕВАК

* * *

Мая свядомая пакута,
Тваё няспелае каханне
Сустрэліся на сцежцы раптам,
Як два вандроўнікі.
Блуканне...
І разысіся больш не ў стане
Мая свядомая пакута,
Тваё няспелае каханне.

Калі, стаміўшыся ў дарозе,
Мы побач на начлег кладзёмся,
То над спакусай нашых сэрцаў
Стаіць даўнейшае паданне,
Як меч-ахоўнік
Паміж намі —
Мая свядомая пакута,
Тваё няспелае каханне.

Ігнат МАМЯН

Песня развітання

Расплёскаюцца гукі ад званаў.
Чысцей за срэбра шчырая сляза.
Сірочую, бяздомную любоў
Аплаквай у маркотны час, сястра.

Да ранку шоргат крылаў не сцішэў
Анёлкаў — белых сімвалаў Святла.
Ты прынясі мне зорнасць іх вачэй
У смутны вечаровы час, сястра.

З блакітных мораў будуюць
дзьмуць вятры
Мой сум развеець, бо прыйшла вясна.
Ты перад сном са мной пагавары
І казкаю закальшы, сястра.

Успамінанне больш не саграе,
І мёрзнуць пальцы нават ля кастра.
Няхай каханне ў памяці живе!
Маліся ў змрочнай цішыні, сястра.

Усё жыццё, як песня, прагучыць.
Аддыдзе шчасця хмельнага пара.
Не вернешся ў мінулае, а ты
Забудзься пра мяне ўначы, сястра.

**Кавес ЗАРЫШ
(Саак Антанесян)**

* * *

Там, дзе мы з табой, вечная вясна,
Там надзея, вера, там запал, каханне,
Там святло і свята, поўнае яднанне,
Палымяных сэрцаў нашых чысціня.
Калі мы з табой, радуецца Бог,
І ляціць па свеце ад званаў царкоўных

Радасная вестка для людзей духоўных:
Ёсць яшчэ святая на зямлі любоў.

* * *

Ты плачаш, дождж твае хавае слёзы
У кропельках няўрымслівых сваіх.
Адна нягода быццам на дваіх
Сцякае болем, акунае ў роздум.

Выратавання просіш у мяне.
А як дапамагчы табе, сяброўка?
У асабістым корпаціце няёмка —
Глядзець на роспач сілы не стае...

Я раскажу гісторыю адну.
Ты, можа, у ёй сваю праблему ўбачыш,
А можа, існаванне перайначыш,
Каб абсыці ахвярнасцей гару.

Ты слухаеш, і болей слёз няма —
Зазяля сонейка ў вачах блакітных.
Ты дзякуеш, а я ў сваіх малітвах
Прашу ў нябёсаў для цябе святла!

Пра бабулю сваю ўспамінаю...

Як дзіця, ад душы радуся!
— Дарагі, што з табой здарылася?
— Сон дзівосны я сёння ўбачыў,
Быў у сне тым уздым дзіцячы:

Валеры ПАРАНЯН

* * *

Я патаемна праходзіў увечары вуліцай,
Той, дзе твой дом ненаўмысна акенцам
прывабліваў,
Крокі мае адгукаліся ў небе спагядліва,
Быццам са мной да спаткання
і месяца рыхтуецца.

Вось і акно. Сустрэкае лагодна,
з пяшчотаю,
Сыпле святло і надзею маю замілоўвае.
Там, за акном, прамільгнула,
як святасць, няўлоўная
Постаць твая над самотнай
маёй адзінотаю.

Месяц крычыць: — Даляці да яе
птушкай-сокалам
І не шкадуі сваіх крылаў:
яны адраджаюцца!
Цемра ў акне. Адыходжу.
У сэрцы сціскаюцца
Думкі мае, што згубілі памкненне
высокае.

* * *

Запальчывы юнак сарваў дзве ружы.
Адну з іх кінуў месяцу — лаві.
Бутон з пялёсткаў-вуснаў
як закружыць —
І заспявалі хлопцы салаўі

Аб будучым яго і аб любові,
Якая ў сэрцы ружай расцвіце.
Тады юнак-гарэза шчасце зловіць,
Калі душой да неба прырасце.

Але чаканне — мука для юнацтва.
Знаходлівы дзяцюк зрывае зноў
Квітнеючую ружу — і скрозь пальцы
Сцякае ў неба чыстая любоў.

Гара АвасАр

АвасАр быццам панна хупавая:
Бліскацця яе вочы нябёсамі,
Рассыпаюцца зорачкі косамі,
Срэбрам плечы зіхціць хударлявыя.

Вецер словы прыносіць пяшчотныя,
Ды няёмка гары быць аголенай.
Львоў дажджы над гарынаю доляю,
Суцяшаюць аблокі гаротныя:

У сукенкі прыгожыя, пышныя
АвасАр апранаюць, спяшаюцца.
Светлы месяц глядзіць, усміхаецца,
Як аблокі працуюць увішныя.

Месяц любіць гару, засмучаецца,
Пацалункі ёй ішле залацістыя,
І ў гары прамяністыя, чыстыя
Дыяменты душы нараджаюцца.

Сусанна КАЗАРАН

Свабода

Апошнюю малітву ішэпча захад,
У роспачы разлэгішыся на дахах.
І фыркае твой белы-белы конь
У чырвані на сонечны агонь.

Пакінь свой ложак і ляці бясконца
З нязломнай воляй да святога сонца.
Ляці туды, дзе без крыві палі,
Дзе без зімы хапае чысціні!

Пераступі свой страх: ён замінае.
Крані нябёсы — зорачка заззяе.
Адважны конь туды памчыць цябе,
Дзе кружаць мары ў вечнай сіняве.

**З армянскай. Пераклад
Валянціны ДРАБЫШЭУСКАЙ**

Унутранае — вонкі

Сёння з творчасцю мастакоў-пачаткоўцаў можна пазнаёміцца на некалькіх выставачных пляцоўках сталіцы. Іх работы выстаўляюцца пераважна ў Палацы мастацтва, Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў і, натуральна, у залах Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Яшчэ адна прастора для экспанавання твораў маладых аўтараў — «DK Gallery». Іншым разам у яе сценах праходзяць выстаўкі стальных твораў альбо тых, хто ўжо пайшоў з жыцця, аднак галерэя спецыялізуецца на папулярызаваных зробленага маладымі беларускімі жывапісцамі. Нядаўна «DK» прэзентавала персанальны праект Антона Тызенгаўза «Ва ўнутранай кішэні».

Малады мастак ураджэнец Гомеля Антон Тызенгаўз скончыў Гімназію-каледж мастацтваў імя І. В. Ахрэмчыка па спецыяльнасці «Жывапіс» у 2016 годзе.

(Палац мастацтва). Праект «Ва ўнутранай кішэні» ў галерэі «DK» — першы персанальны.

Многае ў творчасці мастака пабудавана на эксперыментах. Так, Антон Тызенгаўз працуе ў кірунку канцэптуальнага мастацтва, аднак у работах можна знайсці элементы традыцыйнага жывапісу. Пабудаваныя на кантрасте яркага і цёмнага, творы насычаны мноствам выяў розных прадметаў, ключавых для пэўнай субкультуры,

«Сляное каханне», 2024 г.

«У добрыя рукі», 2023 г.

Адукацыю працягнуў у Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў: спецыяльнасць — «Манументальна-дэкаратыўнае мастацтва (роспіс)». Выпускнік 2022 года. Уздзельнічаў у выстаўках Антона Тызенгаўза пачаў у 2017-м. Гэта былі разнастайныя маладзёжныя праекты, сярод якіх — «НПВМ 412», «Бескарысныя выкапні» (праходзілі ў БДАМ) і «Спатканне з Бразіліяй»

«Трус», 2021 г.

альбо звычайных бытавых. У гэтым рэчышчы любяць з іх успрымаюцца інакш, чым звычайна.

У сваёй творчасці Антон Тызенгаўз разважае на розныя тэмы, якія цікавяць прадстаўнікоў яго пакалення, аднак работы выстаўкі «Ва ўнутранай кішэні», створаныя ў перыяд з 2021 да 2024 года, аб'яднаны тэмай дзяцінства і сталення. Нягледзячы на знешнюю адчужанасць і нават правакацыйнасць, праект шмат у чым асабісты і распаўядае пра роздумы, якімі аўтар не імкнецца альбо не мае магчымасці падзяліцца іншымі спосабамі. Бадай, гэтая «ўнутраная кішэня» хавае ад чужых вачэй часам нешта нязначнае, але, бывае, вельмі каштоўнае. Гаспадар і сам не заўсёды ведае і помніць, што менавіта ў свой час у яе паклаў, і, у залежнасці ад многіх акалічнасцей,

знойдзенае змога яго як парадаваць, так і расчараваць...

Асноўныя вобразы карцін Антона Тызенгаўза звязаны з дзяцінствам, напрыклад, цацкі ці героі выдуманых светаў. Паўсюль — параўнанні, метафары, паралелі, якія цікава разгадваць. Дзесьці створанае лёгка паддаецца інтэрпрэтацыі, аднак часам без пэўнага вопыту да той ці іншай работы не падступіцца. Бо, з аднаго боку, складнікі сюжэтаў не выклікаюць пытанняў, ва ўсякім разе для рабеснікаў аўтара, — свет дзяцінства, багаты на фантазіі ды ілюзіі, у любым выпадку блізка. З іншага — першыя гады жыцця двух людзей, якія адначасова з'явіліся на свет, могуць адрознівацца настолькі, што губляецца ўпэўненасць у іх нараджэнні на адной планеце.

Яўгенія ШЫЦЬКА

зваротная сувязь

Вясновыя вячоркі

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухаць літаратурна-мастацкія і пазнавальныя перадачы.

У выхадныя — праект Навума Гальпяровіча «Сучаснікі. Літаратурныя партрэты», у якім аўтар расказвае пра вядомых айчынных літаратараў. Гэтым разам размова пойдзе пра Сяргея Панізьніка.

У нядзелю і панядзелак — радыёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» Навума Гальпяровіча — сустрэча з пісьменнікам Алесем Бычкоўскім.

Па буднях у праграме «Літаратурная анталогія» — старонкі рамана Фёдара Дастаеўскага «Браты Карамазава» (у выкананні Алега Вінярскага). У «Радыёбібліятэцы» з панядзелка да пятніцы — раман Івана Чыгрынава «Плач перапёлкі» (у выкананні Маргарыты Захарыя).

У праграме «Прачулым радком» у выхадныя — вершы Міхася Пазнякова.

У перадачы «Літаратурныя гісторыі» — апавяданні айчынных і замежных аўтараў.

Для юных прыхільнікаў мастацкага слова — праект «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя». Штовечар у 21.00 «Вячэрняя казка» для самых маленькіх.

Праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і зместам новага нумара «ЛіМа».

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

19 красавіка — у Нясвіжскую цэнтральную дзіцячую бібліятэку імя П. Пранузы на творчую сустрэчу з Дзмітрыем Нікалаевым. Пачатак у 11.00.

19 красавіка — на суботнік у пісьменніцкі парк (побач з Нацыянальнай бібліятэкай). Пачатак у 11.00.

23 красавіка — у сельскую Ждановіцкую бібліятэку на творчую сустрэчу з Тамарай Кавальчук. Пачатак у 11.30.

23 красавіка — на вечар памяці кампазітара і паэта Уладзіміра Саўчыка, які адбудзецца ў Нацыянальнай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь. Пачатак у 16.00.

23 красавіка — у бібліятэку № 7 (вул. Пляханава, 97/4) на літаратурна-музычнае мерапрыемства «Гэта наша з табой Перамога!» з удзелам вядомых сучасных пісьменнікаў. Пачатак у 16.00.

23 красавіка — на сустрэчу клуба МГА СПБ «Азарэнне» (вул. Казлова, 2), заснаванага пры Дзяржаўнай установе «Тэрытарыяльны цэнтр сацыяльнага абслугоўвання насельніцтва Савецкага раёна г. Мінска», «Аб родным краі скажу сваё слова» — літаратурны круізі. Пачатак у 17.30.

24 красавіка — у гімназію № 43 (вул. Казіміраўская, 5) на творчую сустрэчу з Уладзімірам Мазго. Пачатак у 12.00.

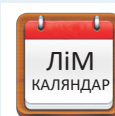
24 красавіка — у Дом літаратара (вул. Фрунзэ, 5) на ўрок мужнасці, які правядзе Ірына Масляніцына. Пачатак у 15.00.

24 красавіка — у Мінскі гарадскі Тэатр паэзіі пры Цэнтральнай бібліятэцы імя Я. Купалы (вул. В. Харужай, 16) на літаратурна-музычную імпрэзу «Паэзіі чароўныя радкі». Пачатак у 17.30.

25 красавіка — на пасяджэнне літаратурнай гасцёўні «Літарынка» (вул. Рафіева, 7). Госць — Мікола Чарняўскі. Творчы кіраўнік Іна Фралова. Пачатак у 11.00.

25 красавіка — у літаратурны клуб «Шчырасць» пры публічнай бібліятэцы № 22 (вул. Я. Чачота, 23) на прэзентацыю кнігі Ганны Альхоўскай. Пачатак у 16.00.

25 красавіка — на творчую сустрэчу Валянціны Паліканінай з навучэнцамі Мінскага дзяржаўнага каледжа тэхналогіі і сэрвісу (вул. Казінец, 89). Пачатак у 15.30.

20 красавіка 75-годдзе адзначае Павел Жукаў.

ISSN 0024-4686

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі»,
рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў

Віктар Гардзеі
Уладзімір Гніламедаў
Вольга Дадзімава
Алесь Марціновіч

Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказны сакратар — 377-99-73
адрэсы крытыкі і бібліяграфіі;
прозы і паэзіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень
у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выдадзенае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друку
18.04.2024 у 11.00
Ум. друку арк. 3,72
Наклад — 671

Друк Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 3820000007667 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэкс 220013
Заказ — 801
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным
выглядзе (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэцензуюцца.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць
з меркаваннямі аўтара публікацыі.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія
прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці
з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.